

EGE'DE TÜRK-YUNAN KARASULARI GENİŞLİĞİ ve KITA SAHANLIĞI SORUNU¹

GİRİŞ

Türkiye Ege Denizi'nde çeşitli deniz sorunlarıyla karşı karşıya bulunmaktadır. Batı sınırdaşımız *Yunanistan* ile ülkemizin çok yönlü menfaatlerini önemli ölçüde ilgilendiren anlaşmazlıklar halen çözümlenmemiş olup, özellikle bu anlaşmazlıkların temeli olarak değerlendirilen, ayrıca ülke güvenliği ve savunmasını da yakından ilgilendiren karasularının genişliği sorunu, iki ülke arasında sürekli çatışmalara neden olmaktadır. Nitekim, *Türkiye, Yunanistan*'ın karasularını oniki mile çıkarması durumunda, bunun savaş nedeni olacağını açıklamıştır. Çünkü, *Yunanistan*'ın karasularını altı milden oniki mile çıkarması durumunda, *Ege* bir *Yunan* denizi haline gelecek ve altı mil uygulaması ile halen *Ege*'nin yarısına yakın bir kısmı üzerinde egemenlik haklarını kullanan ve bu alanı denetim altında bulunduran *Yunanistan*'ın egemenlik alanı *Türkiye*'ye kıyasla yirmisekiz kat artarak %71.5'e çıkacak ve aynı oranlarda kıta sahanlığı alanları da genişleyecektir.

Türk-Yunan ilişkileri 1999'da yaşanan deprem felaketlerinden sonra düzelme yoluna girmiştir. Bu durum karşısında, *Yunanistan Türkiye*'nin *Avrupa Birliği*'ne-*AB*'ye tam üyelik yolunu açmıştır denilebilir. Bu yumuşamaya, dönemin *Yunanistan Dışişleri Bakanı* ve daha sonra *Başbakanı olan Yorgo Papandreu* ile *Türk Dışişleri Bakanı İsmail Cem* öncülük etmişlerdir. Ancak, *Yunanistan*'ın 1982'de imzaladığı ve daha sonra onayladığı, *Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi*'ne-*BMDHS* dayanarak karasularını 12 mile uzatma hakkını, 1995'te kabul etmesi karşısında, *Türkiye*'nin de bunu tam olarak karar metninde geçerse bile "*casus belli*", yani savaş nedeni sayarak *TBMM*'nin karar almasına neden olmuştur.

Günümüzde, *Türkiye*'nin kendi kıta sahanlığı alanı olarak kabul ettiği *Doğu Akdeniz*'de petrol arama faaliyetlerine başlaması ve bu deniz alanları ile ilgili olarak *Libya* ile 27 Kasım'da deniz yetki alanları sınırlandırmasına dair mutabakat muhtırası imzalaması, *Doğu Akdeniz*'deki diğer ülkelerin özellikle *Fransa, Malta, İtalya, İspanya, Portekiz* ve *Rum Kesimi*'nin tepkisini çekmiş ve *Yunanistan, Libya*'nın *Atina Büyükelçisi*'ni *Persona non grata (istenmeyen kişi)* ilan etmiştir.

Bu gelişmeler karşısında, basın yayın organlarında dillendirilen ve yer alan haberlere ve resmi açıklamalara göre, *Yunanistan*'ın, karasularını oniki mile çıkartma hakkını, özellikle *Türk* kıyılarına yakın olan *Ege*'nin doğusu ile *Doğu Akdeniz*'de, yani ülkesinin batısında, *Meis Adası, Girit Adası* ve *Rodos Adası*'nın güneyinde kullanacağı ileri sürülmektedir. Bunun doğal sonucu olarak uluslararası hukuka aykırı biçimde *Yunanistan*'ın *Ege* adalarını kapsadığını kabul ettiği, ancak *Türkiye* ve *NATO*'nun kabul etmediği ve *Amerika Birleşik Devletleri*'nin-*ABD* geçmişte karşı çıktığı oniki millik hava sahası da, karasularına göre eşitlenmiş ve adaların karasuları oniki mile çıkmış ve bu adaların kıta sahanlığı da kabullenilmiş olacaktır.

Bu uygulama ile *Türkiye* kıta sahanlığının büyük bir kısmını kaybedecek, açık denizlerle irtibatı önemli ölçüde kesilecek, münhasır ekonomik bölge üzerindeki haklarını kullanmayacak, açık denizlerdeki öncelik haklarından yararlanamayacak ve hava sahası

---

¹ Bu makale, M. Tevfik Odman'ın, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı tarafından 1990 yılında yayımlanan *Karasularının Genişliği Sorunu* adlı Doktora Tezi esas alınarak hazırlanmıştır.

kısıtlanacaktır. Bunun sonucu, batı kıyılarımızın tamamına yakın bir kısmı abluka altına alınmış olacaktır.

Türkiye'nin taraf olmadığı, ancak onaylanarak yürürlüğe giren, **BMDHS** hükümleri ile *Türk* ulusal mevzuatı ve uluslararası yargı kararları çerçevesinde, özellikle *Ege* ve *Doğu Akdeniz*'deki karasularının ve kıta sahanlığının durumu ve karasuları sınırlarının oniki mile genişletilmesi konusunda, *Yunanistan*'ın ve *Türkiye*'nin birbirlerine karşı ileri sürebileceği tezler üzerinde durulacaktır.

Türk milli menfaatlerinin korunması için karasularına ilişkin görüşlerin, ulusal ve uluslararası uygulamaların incelenmesi, özellikle *Yunanistan* tarafından ileri sürülen iddiaların tespit edilmesi ve bu tespitler doğrultusunda, *Türkiye*'nin görüşlerinin sağlıklı verilere dayalı olarak belirgin biçimde, siyasi, tarihi, ekonomik ve stratejik yönleriyle ortaya konulması gerekmektedir.

Yukarıda açıklanan olası durumlar göz önüne alınarak, karasuları genişliği ile kıta sahanlığının belirlenmesi sorunu; yapıla geliş kuralları, uluslararası ve ulusal düzenlemeler, uygulamalar, doktrinde yer alan görüşler ile mahkeme kararları çerçevesinde ele alınarak, *Türkiye* ve *Yunanistan* arasındaki karasularının oniki mile çıkartılması yönünden *Ege Denizi* ve *Doğu Akdeniz*'deki durum değerlendirilmektedir.

1. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN SINIRLARI

Uluslararası hukukun, devletlerden sonra gelen ikinci süjesi, uluslararası örgütlerdir. Uluslararası örgütleri, genel olarak, ikiden fazla devletin bir uluslararası anlaşma ile oluşturduğu, hukuk kişiliğine sahip, kendilerine özgü hukuksal yapıları olan, fonksiyonel görevleri bulunan, uluslararası düzeyde faaliyet gösteren, ticari amaç taşımayan kuruluşlar olarak tanımlayabiliriz². *Hükümetlerarası Uluslararası Örgütlerin* kimi ölçütlere göre sınıflandırılması göz önüne alındığında, *Devletler Arasında Eşgüdümü Sağlayan Örgütler* ve *Ulusüstü Örgütler*, şeklinde bir ayrıma gidildiği gözlemlenmektedir. *Ulusüstü Örgüt*, kendisini oluşturan devletlerin bazı yetkilerinin örgüte devredildiği örgüt tipidir. Bu tip örgüte günümüzde en çarpıcı örnek ise, *AB*'ni oluşturan *Avrupa Topluluğu*'dur.

9-10 Aralık 1991 Tarihinde *Topluluk Üyesi Devletlerin* başbakanları veya devlet başkanlarının *Maastricht*'de yaptıkları toplantı sonucunda, *Avrupa Birliği Hakkında Andlaşma* kabul edilmiş ve üye devletlerde gerçekleştirilen yoğun tartışmalar ve takip edilen süreç sonunda, 7 Şubat 1992 Tarihinde imzalanmıştır. Daha sonra bu *Andlaşma*, 1 Kasım 1993 Tarihinde yürürlüğe girmiştir. Böylece, *Avrupa*'nın entegrasyonu ve topluluktan siyasi birliğe geçişin çok önemli bir adımı atılmış bulunmaktadır³. *Maastricht Andlaşması* ile *Topluluk* kurumları güçlendirilmiş ve daha geniş yetkilere sahip olmuş, böylece *AB* doğmuş ve *AB* adını almıştır⁴

Tüm bunlara karşın, *Türkiye*'nin *Doğu Akdeniz*'de petrol ve doğal gaz arama faaliyetleri çerçevesinde ilan ettiği *NAWTEX* nedeniyle, *AB*'ye üye olan *Yunanistan* ve *Güney Kıbrıs*; kendi deniz alanlarını, *AB* deniz alanlarının sınırı olduğu yönünde görüşler ileri sürerek olaya müdahale etmesini istemektedir. *Yunanistan* bu deniz alanlarının

² Pazarıcı Hüseyin, *Uluslararası Hukuk Dersleri*, II. Kitap, Gözden Geçirilmiş 6. Baskı, Ankara, 1999, s. 122-123.

³ Bozkurt Enver- Özcan Mehmet-Köktaş Arif, *Avrupa Birliği Hukuku*, Ankara, 2001, s. 33.

⁴ Ünal Şeref, *Uluslararası Hukuk*, Ankara, 2005, s. 196

egemenlik ve yetki alanları içinde olduğunu özellikle ileri sürerek, karşı çıkmakta ve *AB*'yi yanına almak için çabalar harcamaya başlamıştır. Bunun sonucu *Doğu Akdeniz*'deki deniz alanlarında, özellikle kendisine çıkar sağlamak amacıyla *Fransa* devreye girmiş ve *Yunanistan*'a destek çıkmış ve *Türkiye*'nin tutumunun uluslararası hukuka aykırı olduğunu ileri sürerek *Türkiye* aleyhine *AB*'nin yaptırım kararı alması yönünde girişimlerde ve *Doğu Akdeniz*'de silahlı güç gösterisinde bulunmaya başlamış, bunu tam olmamakla birlikte *Almanya* da desteklemiştir.

2. ULUSLARARASI ANDLAŞMALAR

Genel olarak hangi terim kullanılırsa kullanılsın, uluslararası andlaşma, uluslararası hukukun iki veya daha fazla sayıdaki süjeleri arasında hak ve yükümlülükler doğurmak suretiyle bir hukuki ilişki kurmak, varolan bir hukuki ilişkiyi değiştirmek veya ortadan kaldırmak amacıyla yapılan yazılı irade uyuşmaları olarak tanımlanmaktadır. Uluslararası Hukukun birinci süjesi konumunda olan devletlerin, andlaşmalara taraf olma veya olmama şeklinde siyasi tercihleri bulunmaktadır. Bu siyasi tercihin temelini, devletin egemenlik hakkı oluşturmaktadır. O nedenledir ki, bir devlet veya örgütün, diğer bir devlete bir andlaşmayı zorla kabul ettirmesi veya o anlaşma hükümlerinin taraf olmamasına karşın o devlete etkide bulunması, kural olarak mümkün değildir. Bununla birlikte, kimi durumlarda andlaşma hükümlerinin, taraf olmayan devletlere karşı olumlu veya olumsuz bir etkisi söz konusu olabilmektedir. Bu istisnai durumlar, bir devletin siyasal yapısı, bir ülkenin silahtan ve/veya askerden arındırılması; uluslararası deniz veya akarsu yollarının statüsü ve bazı uluslararası örgütlerin hukuk kişiliği şeklinde açıklanabilir.

Bir uluslararası örgütün herhangi bir andlaşmaya taraf olması ve kendisi yönünden hüküm doğurabilmesi için, uluslararası bağlanma işlemlerinin tamamlanması gerekmektedir. Bu bağlamda, *Avrupa Ekonomik Topluluğu*, *Avrupa Kömür Çelik Topluluğu* ve *Avrupa Atom Enerjisi Topluluğunun* oluşturduğu *Avrupa Topluluğu*'nun-*European Community* örgüt olarak andlaşmalara taraf olma yetkisi bulunduğundan, *BMDHS*'ye 1 Nisan 1998 Tarihinde taraf olmuştur⁵. Dolayısıyla, söz konusu *Sözleşme*, bu tarihten itibaren *Avrupa Topluluğu*'nun dolayısıyla, *AB*'nin kendi mevzuatı haline dönüşmüştür. Ancak, *AB*'ye üye olan devletlerin sınırları aynen muhafaza edilmekte, *AB*'ye üye olan devletler yönünden oluşturulan *Schengen Bölgesi*'nde sınır kontrolü uygulamaları öngörülmekte ve *Avrupa Vatandaşlığı*'na sahip kişilerin pasaport kontrolünden geçmeden bir *Schengen* ülkesinden diğerine serbestçe seyahat edebilmeleri ve serbest dolaşım hakkı verilmektedir.

Evrensel nitelikli olan ve tüm Dünya devletlerini kapsayan *Birleşmiş Milletler Şartı*'nın 2 nci maddesinin 1 inci fıkrasındaki “*egemen eşitlik*” kavramı doğrultusunda, bu ilke ile ilgili olarak yer verilen diğer bir ilke de, 7 nci fıkrasındaki “*milli yetki-ulusal yetki-exclusive jurisdiction*” ilkesidir. Söz konusu fıkranın birinci kısmı aynen, “*İşbu Andlaşmanın hiçbir hükmü, ne özü itibariyle bir Devletin milli yetkisi içinde bulunan işlere Birleşmiş Milletlerin karışmasına cevaz verir ve ne de Üyeleri bu gibi işleri, bu Andlaşma gereğince bir çözüm tarzına bağlamağa icbar eder.*” şeklindedir. Uluslararası hukukta bir konunun “*milli yetki-ulusal yetki*” içine girip girmediği tartışmalıdır. Bununla birlikte, devlet ülkesine ilişkin sorunların, milli yetki içine giren konulardan

---

⁵ Söz konusu Sözleşmeyi 20 Eylül 1995 Tarihi itibariyle onaylayan devletlerin listesi için bkz. http://www.un.org/Depts/los/reference_files/chronological_lists_of_ratifications.htm

olduğu kabul edilmektedir⁶. Devletin ülkesi ise, sınırları belirlenmiş toprak parçasını ifade etmektedir. Bu bakımdan, *Uluslararası Adalet Divanı'nın Ege Kıta Sahanlığı Uyuşmazlığı* ile ilgili olarak vermiş olduğu *19 Aralık 1978 Tarihli Kararı*'nda⁷, ülkesel yetki ile ilgili olarak gösterdiği gerekçenin, konumuz açısından önem taşıdığı düşünülmektedir.

Yunanistan; bu davada *Uluslararası Adalet Divanı'nın-UAD* yetkisi konusunda; gerek kendisinin gerekse *Türkiye*'nin *1928 Tarihli Uluslararası Uyuşmazlıkların Barışçıl Yöntemlerle Çözümlemesine İlişkin Genel Senete*⁸ taraf olduklarını ve aralarında ortaya çıkan hukuksal bir uyuşmazlığı belli bir sürede çözümleyemedikleri ve hakeme de başvuru kararı almadıkları takdirde, *Divan*'na götürme hakları olduğunu ileri sürmüştür. *UAD*, bu görüşe karşılık, *Yunanistan'ın 1928 Tarihli Uluslararası Uyuşmazlıkların Barışçıl Yöntemlerle Çözümlemesine İlişkin Genel Senete* taraf olduğu sırada, ülkesel yetki alanına giren konuları bir çekince ile söz konusu *Senedin* kapsamı dışında bıraktığını ve kıta sahanlığı ile ilgili sınırlandırmaların da ülkesel yetki alanına girdiğini belirterek, davaya bakma yetkisi olmadığını kabul etmiştir.

UAD'nin bu gerekçesinden hareket edildiğinde, karasuları, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlandırılmasının da, *ülkesel yetki-milli yetki-ulusal yetki* kapsamında olduğu kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, *AB*'nin, deniz alanlarını, başka bir anlatımla sınırlarını belirleyen *BMDHS*'ye, göre tespit edilmesi konusunda *Türkiye*'yi yaptırımlar uygulayarak zorlamasının bu aşamada mümkün olmayacağı gibi, *Ege* ve *Doğu Akdeniz*'deki deniz alanları ile ilgili olarak egemenlik ve yetkisi altında bulunan deniz alanlarına müdahale etmesi de uluslararası hukuk bakımından mümkün değildir.

BMDHS, 30 Nisan 1982 Tarihinde 130 olumlu, 17 çekinse ve 4 karşı oy ile kabul edilmiştir. Konferansta, *Türkiye Sözleşme*'ye karşı oy kullanmış ve daha sonra da imzalamamıştır. 16 Kasım 1994 Tarihinde yürürlüğe giren *Sözleşme*'ye *Türkiye* taraf değildir ve şu anda ikiyüze yakın devlet ve *AB* tarafından onaylanmıştır⁹. Dolayısıyla, uluslararası hukukun teamülü kurallarının *Sözleşme*'de düzenlenmiş hükümleri dışındaki hükümlerinin, *Türkiye*'ye karşı ileri sürülmesi yasal yönden mümkün değildir. *BMDHS*'nin "*Karasuları*" başlığını taşıyan 3 üncü maddesiyle karasularının genişliği ile ilgili hüküm; "*Her devlet karasularının genişliğini, işbu Sözleşmeye uygun olarak belirlenen esas çizgilerden başlayarak, oniki deniz milini geçmeyecek bir sınıra kadar saptamak hakkına sahiptir.*" şeklinde düzenlenmiştir. 3 üncü maddede yer alan bu kural, tüm devletlerin uyguladığı bir teamül-yapılageliş kuralı değildir. Ancak, azami oniki deniz mili genişlik *Sözleşmeye* taraf oldukça yaygın devlet tarafından uygulandığı için teamül-yapılageliş kuralı oluşturduğu görüşleri ileri sürülmektedir¹⁰. Bununla birlikte, bugün için, bu kuralın teamül-yapılageliş kuralı oluşturduğunu kesin bir biçimde söylemek ve kabul etmek olası değildir. Dolayısıyla, *AB*, bu kuralın teamül-yapılageliş kuralı haline dönüştüğünü ileri sürerek, *Yunanistan*'ın karasularını oniki mile

⁶ Meray Seha L., *Devletler Hukukunda Birleşmiş Milletler Andlaşması ve Tatbikatına Göre Milli Yetki Meselesi*, AÜSBF Yayını 1952, s. 26-31.

⁷ Pazarıcı Hüseyin, *Uluslararası Hukuk Dersleri*, II. Kitap, s. 405.

⁸ Odman M. Tevfik, *Uluslararası Uyuşmazlıkların Yargı Dışı Barışçıl Yöntemlerle Çözümlemesi ve Barışı Destekleme Operasyonları*, Birinci Baskı, Adana, 2001, s. 22.

⁹ Sözleşme'nin Türkçe metni için bkz. Özman A. Aydoğan, (Çev.) *Birleşmiş Milletler Üçüncü Deniz Hukuku Sözleşmesi*, İstanbul Deniz Ticaret Odası Yayınları, No: 5, İstanbul, 1984.

¹⁰ Bu konuda bkz. M. M. Wallece Rececca, *International Law*, 4th Ed. London, 2002 s. 138 vd.

çıkarmasını destekleyebilir ve *Türkiye*'yi bu yönde zorlar ve karasuları sınır sorunu halledilmedikçe, üyeliğe kabulün mümkün olamayacağını ve yaptırımlar uygulayabileceğini ileri sürülebilir. Ancak, bu durum *Türkiye*'nin deniz alanlarındaki egemenlik ve yetkilerini ortadan kaldırılmasına ve haklarından vazgeçmesine neden olamaz.

Diğer taraftan, *Yunanistan*'ın karasularını oniki mile çıkarma konusundaki girişimleri ve kimi iddiaları ile *AB*'nin yaptırımlar uygulaması *Türkiye*'yi hem *BMDHS*'ye taraf olmaya hem de *UAD*'ye gitmeye zorlamaktadır. Bu iddialara karşı, *Türkiye*'nin tezleri, aynı zamanda *AB*'ye karşı da ileri sürülebilecek tezlerdir¹¹.

3. LOZAN ANDLAŞMASI

Lozan'da imzalanan ve *Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti* tarafından 340 Sayılı Kanun ile onaylanan *Lozan Sulh Muahedenamesinin*¹² 1 inci Kısım, 1 inci Faslı, "*Araziye Müteallik Ahkâm*" başlığını taşımakta ve bu Faslı içinde yer alan 2-22 nci maddelerin kara, başka bir ifadeyle, arazi konusunda olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Ayrıca, sınırlandırma konusu ile ilgili olarak oluşturulan *Sınırlandırma Komisyonları*, "*sınırları toprak-arazi üzerinde çizmek*" üzere görevlendirilmiştir¹³, denilmektedir. Bununla birlikte, 3 üncü maddesindeki, "*hududu bahriye, sahilden üç milden dîn mesafede kâin ada ve adacıkları ihtiva eder.*" ile 12 nci maddesindeki, "*Asya sahilinden üç milden dîn mesafede kâin adalar, işbu muahedename hilafına sarahat bulunmadıkça, Türkiye hakimiyeti altında kalacaklardır.*" ibareleri *Yunanistan* tarafından çeşitli yorumlarla değerlendirilmektedir. Ancak, *Lozan*'da yer verilen üç mil ifadesi ile *Türk* karasuları genişliğini, aynı bağlamda ele alarak değerlendirmenin gereksiz tartışmalar dışında, bir sonuç yaratmayacağı düşünülmektedir.

Yukarıda belirtildiği üzere, *Muahedenamenin* 2-22 nci maddelerini içeren 1 inci Faslı sadece karalara ilişkin hükümleri kapsamaktadır. Bu nedenle, karalarla ilgili hükümlerden yola çıkılarak ve bazı yorumlarla denizlere ve karasularına ilişkin hükümler çıkarmak mümkün olmadığı gibi, bu yorum *Muahedenameyi* imza ve onaylayan devletlerin iradelerine ters düşecektir. Zira, *23 Mayıs 1969 Tarihli Viyana Andlaşmalar Hukuku Sözleşmesinin*¹⁴ 31 inci maddesinin birinci paragrafında, "*Bir andlaşma, andlaşmanın bağlamı-bütünü-contexte içinde terimlerin olağan anlamına uygun*

¹¹ Gerek *Yunanistan*'ın iddiaları gerekse *Türkiye*'nin karşı tezleri ve karasularının genişliği ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Odman M. Tevfik, *Karasularının Genişliği Sorunu*, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, Ankara, 1990.

¹² *Lozan*'da imzalanan belgeler 19 tane olup, bunlar sırasıyla; 1) *Lozan Barış Andlaşması*, 2) *Boğazlar Sözleşmesi*, 3) *Trakya Sınırları Sözleşmesi*, 4) *İkamet ve Yargı sözleşmesi*, 5) *Ticaret Sözleşmesi*, 6) *Türk ve Rum Ahalinin Değişimi Sözleşmesi*, 7) *Türk- Yunan Savaş Esirlerinin ve Sivillerin İadesi Andlaşması*, 8) *Genel Af Bildirimi*, 9) *Yunanistan'daki İslam Emlaki Bildirisi*, 10) *Sağlık İşleri Bildirisi*, 11) *Adli İşler Bildirisi*, 12) *Osmanlı Ülkesine Verilmiş İmtiyazlar Bildirisi*, 13) *Bazı Sözleşmeler Belçika ve Portekiz'in Katılması Bildirisi*, 14) *Müttefiklerce İşgal Edilmiş Türk Topraklarının Tahliyesi Bildirisi*, 15) *Karaağaç-Bozcaada-Gökçeada Protokolü*, 16) *Yunanistan'da Azınlıkların Korunması ve Trakya Protokolü*, 17) *Sırp-Hırvat-Sloven Devletinin İmzasına İlişkin Protokol*, 18) *Lozan konferansı Nihai Senedi*, 19) *Lozan Barış Andlaşmasına Eklî Olarak Teati Edilen Mektuplar*. Ayrıntılı bilgi için bkz. Parla Reha, *Belgelerle TC'nin Uluslararası Temelleri: Lozan, Montrö, Türkiye'nin Komşularıyla İmzaladığı Başlıca Belgeler*, Lefkoşe, KKTC, 1985.

¹³ *Sınırlandırma komisyonlarının görevleri ile ilgili 5 inci madde için bkz. Meray Seha L., Lozan Barış Konferansı Tutanaklar Belgeler*, Takım 1, Cilt 1, Kitap 2, AÜSBF yayınları No: 300, Ankara, 1970, s. 55.

¹⁴ 1969 *Viyana Andlaşmalar Hukuku Sözleşmesi için bkz. Bozkurt Enver, Türkiye'nin Uluslararası Hukuk Mevzuatı*, İlaveli 3. Baskı, Ankara, Ekim 2003, s. 554- 578.

olarak iyi niyetle ve konu ve amacının ışığı altında yorumlanmalıdır.” şeklinde ifade edilen hükümler, yukarıda belirtilen görüşü doğrulamakta ve yorumun, ancak karalarla ilgili olarak yapılabileceğini açıkça ortaya koymaktadır. Bu nedenle, 3 ve 12 nci maddelerde yer alan üç mil kaydı, karasularının genişliğini ifade etmeyip, **Türkiye**’nin, **Ege Denizi**’nde sahip olduğu kara parçalarının sınırını saptamaktadır. Ayrıca, **Lozan Konferansı** müzakere zabıtlarında da, üç milin karasularının sınırı olduğunu gösteren herhangi bir kayda rastlanılmamaktadır. Kaldı ki, **Muahedenamenin** içeriğinde ve ekli haritalarda çizilen sınırlar dışında kalan kara parçaları üzerinde egemenliğe sahip olmadığını belirten 16 ncı madde ile birlikte değerlendirmek gerekmektedir.

Diğer taraftan, böyle bir uluslararası bir düzenlemede amaç, karasularının genişliğini saptamak olsa idi, bunun açıkça belirtilmesi gerekirdi. Oysa, o günkü uluslararası hukuk kurallarına göre, ada ve adacıkların karasularının sınırının saptanamaması, konunun karalara ilişkin, başka bir anlatımla adaların sınır ve aidiyetini belirleyen bir düzenleme olduğunu bir kez daha ortaya koymaktadır.

Ancak, uygulamada **Ege Denizi**’ndeki karasuları genişliğinin üç mil olduğu yönünde geniş kabul bulunmaktadır.

Bununla birlikte, **476 Sayılı Karasuları Kanunu** ile **Türk** karasuları genişliği üç milden altı mile çıkarılmış ve bu düzenlemeye **Lozan Sulh Muahedenesine** taraf olan devletlerden hiç biri karşı çıkmamıştır. Bu **Kanun** ile **Ege Denizi**’nin açık deniz bölümlerinin bir kısmı, **Türk** karasularına dahil edildiğinden, kendilerini yakından ilgilendiren uluslararası deniz trafiği yönünden **Muahedenameye** taraf devletlerin karşı çıkmaları beklenirdi. Bu husus da, **Lozan Sulh Muahedenesinin** karasuları ilgili hüküm içermediğini açıkça ortaya koymaktadır.

4. 15 MAYIS 1964 TARİHLİ VE KARASULARI KANUNU DÖNEMİ

1950’li yıllara kadar **Türk** mevzuatında karasularının genişliğini belirleyen kesin ve açık bir kuralın bulunmaması, bu boşluğun doldurulmasını gerektirmiş ve 1955 yılının ortalarında, bakanlıklar arası bir komisyon oluşturularak hazırlık çalışmalarına başlanılmıştır. Hazırlanan tasarı 31 Mayıs 1962 Tarihinde **Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı**’na sunulmuş ve **Millet Meclis** ve **Senato**’daki görüşmeler sonunda kabul edilen tasarı, 25 Mayıs 1964 Tarihinde **Resmi Gazete**’de yayımlanarak üç ay sonra da yürürlüğe girmiştir¹⁵.

Kanunun 1 inci maddesine göre, **Türk** karasuları **Türkiye** ülkesine dahildir ve genişliği altı deniz milidir. Maddeye göre, bir deniz mili 1852 metre olarak tespit edilmiştir. Kanunun 2 nci maddesinde, karasuları daha geniş olan devletlere karşı, **Türk** karasuları genişliğinin **mütekabiliyet esasına** göre tespit edileceği ve 3 üncü maddesinde ise, **Türk** kara ülkesinin komşu devlet kara ülkesine mesafesinin her iki devletin karasularının genişliğinin toplamından az olması halinde, aksine bir anlaşma mevcut değilse, orta hattın **Türk** karasularının dış sınırlarını belirlediği ifade edilmiştir.

Bakanlar Kurulu tarafından, **476 Sayılı Kanun**’da yer almayan bir yetki kullanılarak **Karadeniz** ve **Akdeniz**’de karasularının genişliği oniki deniz mili olarak belirlenmiş, **Ege Denizi**’nde ise, altı mil ve **mütekabiliyet-karşılıklılık** esası uygulanmıştır.

¹⁵ Kanun metni için bkz. **Düster**, 5. Tertip, C. III, s. 2444. **Resmi Gazete**, 25 Mayıs 1964, Sayı: 11711.

Geçen süreç ve uluslararası deniz hukukunda meydana gelen gelişmeler sonucu, *Ege Denizi*'nde uygulanan *karşılıklılık* esasını sorunlar yaratmaya başlamıştır. Bunun temel nedenini, *Yunanistan*'ın *Ege Denizi*'nde karasularını oniki deniz miline çıkarmak istemesidir. *Türkiye*'ye çok yakın mesafede bulunan *Yunan* adaları, *Midilli*, *Sakız*, *Sisam*, *Kalimnos*, *İstanköy*, *Sönbeki*, *Rodos* ve *Meis* adaları ile kıyılarımız arasındaki genişlik her iki ülkenin karasuları toplamından daha az olduğu için orta hat, daha geniş deniz alanlarında ise, karşılıklılık esasına göre, genişlik altı mil olarak tespit edilmiştir. Bu durumda, *Türkiye*'nin *Güneybatı kıyıları*, *Doğu Akdeniz* ve *Ege*'deki açık deniz alanlarından ayrılmakta, bu kıyılardan açık denizlere açılmak isteyen *Türk* veya yabancı bandıralı deniz araçları zararsız geçiş hakkından yararlanarak *Yunanistan* karasularından geçmek zorunda kalmaktaydılar. *Yunanistan*'ın karasularını oniki deniz miline çıkarması, *Türkiye* açısından bir yarar sağlamamakta ve *Türkiye*'nin *Ege Denizi* kıyıları, üç bölge dışında, açık deniz alanlarından tamamen ayrılmış olmaktadır. Bu durumda, *Ege Denizi* bir *Yunan* denizine dönüşmekte ve tüm ülkeler için açık deniz niteliğinde olan su yolları ortadan kalkmış olacaktır.

Karşılıklılık esasının bazı denizlerde, özellikle dar deniz alanlarında uygulanmasının pratik açıdan mümkün olamayacağı, dış sınırları ülkenin siyasi sınırlarını oluşturan karasularının karşılıklılık esasına göre düzenlenmesiyle, ülke sınırlarında belirsizlik meydana geleceği hususları göz önünde bulundurulması gerekiyordu. Nitekim, karşılıklılık esasının bu sakıncaları ve *Türkiye* açısından doğuracağı aleyhe sonuçlar nedeniyle, *Türkiye*, *Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı*'nda oniki mil kriterini ileri süren *Yunanistan* karşısında, denizlerin özellikleri, hakkaniyet ilkesi, yarı kapalı denizler gibi, hususların *BMDHS*'de yer almasını savunmuştur. Bu nedenler yanında, özellikle *Yunanistan*'a karasularını genişletme olanağı tanınması ve bunun yaratacağı sakıncalar da göz önüne alınarak *Konferans*'tan sonra mevzuat değişikliğine gidilerek, *2674 Sayılı Karasuları Kanunu*'nda mütekabiliyet esasına yer verilmemiştir.

5. 20 MAYIS 1982 TARİHLİ VE 2674 SAYILI KARASULARI KANUNU

Uluslararası deniz hukukunda meydana gelen gelişmeler ve değişimler, *Türk* milli mevzuatının yeniden düzenlenmesini gerektirmiş ve *476 Sayılı Karasuları Kanun*'u yetersiz kaldığı¹⁶ için yeni bir kanun çıkartılması ihtiyacı doğmuş ve bir kanun teklifi hazırlanmıştır.

Teklif, önce Danışma Meclisi Milli Savunma, İçişleri ve Dışişleri Komisyonları'nda görüşülmüş ve karasularının genişliği ve sınırlandırma ilgili 1 inci ve ikinci maddeleri, gerekçede gösterilen amacı açık olarak ifade etmek üzere yeniden yazılarak benimsenmiş ve *Danışma Meclisi* tarafından 29 Nisan 1982 tarihinde kabul edilmiştir. Daha sonra, *Milli Güvenlik Konseyi Milli Savunma Komisyonu*, *Danışma Meclisi*'nin kabul ettiği teklifin 1 inci maddesinde yer alan teknik terimleri, anlatım

---

¹⁶ Bu yetersizlik nedeniyle, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Seyir, Hidrografi ve Oşinografi Dairesi Başkanlığı'ndan gerekli bilgi ve destek alınarak tarafımdan hazırlanan Kanun teklifi zamanın Deniz Kuvvetleri Komutanı ve Milli Güvenlik Konseyi Üyesi Oramiral Nejat Tümer tarafından Konseye sunulmuştur. Kanun gerekçesinde, şu ifadeler ile belirtilmiştir. "*Türkiye*'yi çevreleyen denizlerin özellikleri ve uluslararası hukuktaki gelişmelerin hakçalık ilke ilkesinin uygulanmasına daha geniş yer verilmesini gerektirmesi ışığında, 15 Mayıs 1964 tarih ve 476 sayılı Kanunun *Türkiye*'nin çıkarlarını karşılamakta yetersiz kaldığı sonucuna varılmıştır. Bu nedenle işbu kanun sözü geçen kanunun yerini almak üzere hazırlanmıştır. Bkz. *Danışma Meclisi Tutanak Dergisi*, C. V, Sıra Sayısı: 17, s. 1. Ayrıca bkz. *Milli Güvenlik Konseyi Tutanak Dergisi*, C. V, Sıra Sayısı: 411, s. 1-2. Kanun metni için bkz. *Resmi Gazete*, 29 Mayıs 1982, Sayı: 17708.

amacına uygun ve belirgin şekilde yeniden düzenlemiş, nesafet ilkesini hakkaniyet ilkesi ile aynı bağlamda değerlendirerek, anılan bu terimi metinden çıkarmıştır. Ayrıca, 2 nci madde de, 1 inci madde doğrultusunda değiştirilerek kabul edilmiş ve **Milli Güvenlik Konseyi**'nin 20 Mayıs 1982 Tarihli gizli oturumunda benimsenerek kanunlaşmıştır.

Kanunun, karasularının genişliği ile ilgili olan 1 inci ve 2 nci maddeleri incelendiğinde şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır. **“Türk karasuları Türkiye ülkesine dahildir ve Türk karasularının genişliği altı deniz milidir.”** hükmü her iki kanunda da yer almaktadır. **476 Sayılı Karasuları Kanunu**'nda bir deniz milinin 1852 metre olduğu açıklanmasına karşın, **2674 Sayılı Kanunda** bu hükme yer verilmemiştir. Bunun nedenini, bu ölçünün genel kabul görmesi ve deniz hukuku ile ilgili sözleşmelerde yer alması oluşturmaktadır.

476 Sayılı Kanunun 2 nci maddesi ile karasuları daha geniş olan devletler yönünden, **Türk** karasularının mütekabiliyet esasına göre, belirlenmesine karşın, **2674 Sayılı Kanunun** 1 inci maddesinin üçüncü fıkrasıyla bu ilke terk edilmiş ve **Bakanlar Kurulu** belirli denizlerle ilgili kuralların tespit edilmesi konusunda yetkili kılınmıştır. Maddeye göre, **Bakanlar Kurulu** bu yetkiyi kullanırken, söz konusu denizlerin özelliklerini ve hakkaniyet ilkesini göz önünde bulunduracaktır. Anılan maddede açıkça belirtilmemiş olmasına karşın, belirli denizler ifadesinden kastedilen denizlerin, **Akdeniz** ve **Karadeniz** olduğu anlaşılmaktadır. **Bakanlar Kurulu**'na bu konuda yetki verilmesinin nedeni, anılan denizlerde sahili bulunan devletlerin kara ülkelerinin, **Türk** kara ülkesine mesafelerinin karasuları genişliği toplamından fazla olmasıdır. Altı deniz mili olarak tespit edilen karasuları genişliğine, aynı maddenin üçüncü fıkrası istisna getirerek her iki denizde idari tasarrufla, diğer uygulamalarına göre, altı milin üzerinde olmak üzere, karasularını genişletme imkânı tanınmıştır. Bu durumda genişlik konusunda, **Karadeniz**'de sahili bulunan **Rusya Federasyonu, Ukrayna, Gürcistan, Bulgaristan, Romanya** ve **Akdeniz**'de bulunan **Suriye, Lübnan, İsrail ve Mısır** ile anlaşma yapılması söz konusu olmamakla birlikte, bu ülkeler içinde sahilleri bitişik olanlarla karasularının yan sınırlarını tespit etmek üzere anlaşma yapılması öngörülmektedir.

Bakanlar Kurulu, 2674 Sayılı Kanunun 1 ve 3 üncü maddeleri uyarınca yetkisini kullanmış ve **Karadeniz** ile **Akdeniz**'de mevcut durumun sürdürülmesine karar vermiştir. Ancak, **Karadeniz** ve **Akdeniz**'de sürdürülmesi öngörülen mevcut durumdan ne anlaşılması gerektiği konusunda, tereddütlere düşülmektedir. Zira, **476 Sayılı Kanun'un** geçerli olduğu dönemde daha önce de açıklandığı üzere, **Karadeniz** ve **Akdeniz**'de mütekabiliyet esasını benimsenmiş, ancak uygulanacak kriter konusunda herhangi bir açıklama yapılmamıştır. Daha sonra, 1981 yılında **Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanuna** dayalı olarak çıkarılan **8/2642 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı** ile sadece **Karadeniz**'de **Türk** karasularının oniki mil olarak belirlendiği anlaşılmaktadır. **2674 Sayılı Kanun'da** zikredilen ilkeler doğrultusunda hazırlanması gereken kararnamede, **“denizlerle ilgili bütün özellikler ve durumlar ile hakkaniyet ilkesine”** yer verilmemiş, genişliğe ilişkin bir kriter oluşturulmamış ve konu ayrıntılarıyla ortaya konulmamıştır¹⁷.

---

¹⁷ 2674 Sayılı Kanun'un verdiği yetkiye dayanılarak yayımlanan bakanlar kurulu kararında şu ifadeler yer verilmiştir. “20.05.1982 Tarihli ve 2674 Sayılı Kanunun verdiği yetki uyarınca, Türkiye'yi çevreleyen denizlerin özellikleri ile hakkaniyet ilkesi göz önünde bulundurulmak suretiyle, bu Kanunun yürürlüğe girmesinden önce, karasularının genişliği ile ilgili olarak Karadeniz ve Akdeniz'de mevcut olan durumun sürdürülmesi; Dışişleri Bakanlığınca 26.05.1982 Tarihli ve MIGM-MİGM-III-1365-917 Sayılı yazısı üzerine, Bakanlar Kurulunca 29.05.1982 tarihinde kararlaştırılmıştır. Bkz. **Resmi Gazete**, 29 Mayıs 1982,

2674 Sayılı Kanununda, 476 Sayılı Kanunun 3 üncü maddesinde yer verilen “*Türk kara ülkesinin komşu bir devlet ülkesi ile mesafesi her iki devletin karasuları genişliği mecmuundan az olduğu takdirde, aksine anlaşma olmadıkça, orta hat Türk karasularının dış hududunu teşkil eder.*” hükmüne benzer bir hükme yer verilmemiştir. Ancak, gerek 1958 Karasuları ve Bitişik Bölge Sözleşmesi’nin 12 nci maddesi gerekse, BMDHS’nin 15 inci maddesinde yer verilen, *sahilleri bitişik ya da karşı karşıya olan devletler arasında bir anlaşma olmadığı takdirde orta hat kuralının uygulanacağına* öngörülmüş olması ve bu kuralın uluslararası hukukun teamül kuralını oluşturması nedeniyle, *Ege Denizi*’nin belirli bölümlerinde anlaşma sağlanıncaya kadar uygulama, bu kural doğrultusunda sürecelecektir.

Bu bağlamda, Kanunun 2 nci maddesi, *Türkiye* ile kıyıları bitişik veya karşılıklı olan devletler arasında karasularının anlaşma ile sınırlandırılacağını, anlaşmanın bölgenin tüm özellikleri ve durumları göz önünde bulundurularak hakkaniyet ilkesine göre yapılacağını belirtmektedir. Maddede yer alan “*bölge*” ifadesinden denizlerimizle ilgili belirli bir bölgenin yani, *Ege Denizi*’nin kastedildiği anlaşılmaktadır. 1 inci madde genişlik, 2 nci madde ise sınırlandırma ile ilgili olduğundan, 2 nci maddeye göre sahilleri bitişik ve aralarındaki deniz alanları her iki ülkenin karasuları genişliği toplamından az olan devletler arasında anlaşma yapılması gerektiği sonucuna varılmaktadır.

2674 Sayılı Kanun’un karasularının sınırlandırılmasına ilişkin getirdiği bu yeni hükme göre, “*Türkiye ile kıyıları bitişik veya karşılıklı olan devletler arasında karasularının anlaşma ile sınırlandırılır. Bu anlaşma bölgenin bütün özellikleri ve durumları göz önünde bulundurularak, hakkaniyet ilkesine göre yapılır.*” Madde gerekçesinde “*Bu madde ile dış politikanın temel ilkeleri doğrultusunda, Türkiye ile kıyıları bitişik veya karşılıklı kıyıları olan devletlerin kıyıları arasında karasularının sınırlandırılmasının bölgenin özellikleri ve hakçalık ilkesi göz önünde tutularak anlaşma ile yapılması esas getirilmiştir*¹⁸”

Lozan Andlaşması ile *Ege Denizi*’nde sadece adalar yönünden yapılan düzenleme dışında, bitişik ve karşılıklı kıyılarımız olan *Yunanistan* ile karasuları sınırlandırılmasına ilişkin bir anlaşma bulunmamaktadır.

5. YUNANİSTAN’IN KARASULARI GENİŞLİĞİNE İLİŞKİN İDDİALARI

Dünyanın önemli deniz ticaret filolarına sahip olmasına karşın, 1936’dan itibaren altı mil kriterini uygulayan Yunanistan, 1970’li yıllara kadar denizlerin serbestliği ilkesini savunarak uzun süre karasularının genişletilmesine karşı çıkmış ve *Birinci ve İkinci Deniz Hukuku Konferansları*’nda da bu görüşünü ileri sürmüştür. 1970 yılından itibaren gerçek niyetini belirgin bir biçimde ortaya koyan *Yunanistan*, son *Deniz Hukuku Konferansı*’nda karasularının genişletilmesi konusunda, oniki mil kriterinin azami bir ölçü olmayıp, sabit bir ölçü olarak sözleşme metnine geçmesi için büyük çaba harcamıştır. Ancak, bunda başarılı olamamış ve BMDHS’nin “*Karasuları*” başlığını taşıyan 3 üncü maddesiyle karasularının genişliği ile ilgili hüküm; “*Her devlet karasularının genişliğini, işbu Sözleşmeye uygun olarak belirlenen esas çizgilerden başlayarak, 12 deniz milini geçmeyecek bir sınıra kadar saptamak hakkına sahiptir.*”

Sayı: 17708 Mükerrer. Ayrıca, bu konudaki ayrıntılı bilgi için bkz. Özman A. Aydoğan, “Ege’de Karasuları Sorunu”, AÜHF, Ankara, C. XLIII, Sayı: 3-4, 1988’den ayrı Basım, s. 177-178.

¹⁸ Milli Güvenlik Konseyi Tutanak Dergisi, C. 5, Sıra Sayısı, 141, s. 2.

şeklinde düzenlenmiştir. Böylece, sabit ölçü yerine kıyı devletlerine oniki mile kadar uzayan bir karasuları genişliği tespit etme hakkı, belli istisnalar dışında tanınmıştır.

Ege'de karasuları ile ilgili olarak oniki mil uygulaması konusunda hukuki temel arayışı içinde olan *Yunanistan*, bu arayışları çerçevesinde çeşitli görüşler ileri sürmektedir.

5.1. LOZAN BARIŞ ANDLAŞMASI, TÜRK İTALYAN İTİLAFNAMESİ VE TÜRK MEVZUATI UYARINCA TÜRK KARASULARININ ALTI MİL OLARAK TESPİT EDİLEMEYECEĞİ

Türk karasularını altı mil olarak tespit eden ve bu ölçünün üstünde mütekabiliyet esasını kabul eden *476 Sayılı Karasuları Kanunu* yayımlandıktan sonra, *Yunanistan* yıllardır altı mil kriterini uygulamasına karşın, bunu şiddetle protesto etmiştir. *Yunanlı* yazarlar ve *Yunanistan* bu konuda *Lozan Barış Andlaşmasının* 12 nci maddesi ile *Türkiye* ve *İtalya* arasında 4 Ocak 1932 tarihinde akdedilen, ardılı olduklarını iddia ettikleri *İtilafnameyi* ileri sürmektedirler. *Lozan Barış Andlaşmasının* 12 nci maddesi aynen, “*Asya kıyısından üç milden az mesafede bulunan adalar, işbu andlaşmada aksine açıklık bulunmadıkça, Türkiye egemenliği altında kalacaklardır.*” şeklindedir. Karasularının genişliği ile hiçbir şekilde ilgisi bulunmayan ve tamamen adaların aidiyeti ile ilgili söz konusu madde, bazı *Yunanlı* siyasetçiler ve yazarlar tarafından, *Türkiye*'nin karasuları genişliği konusunda üç mil kriterini kabul etmiş olduğu şeklinde yorumlanmaktadır.

Diğer taraftan, *Ege Kıta Sahaneli Davası*'nda ise, *Yunanistan; Türkiye* ile *İtalya* arasında 4 Ocak 1932 Tarihli *Anadolu Sahilleri ile Meis Adası Arasındaki Ada ve Adacıkların ve Bodrum Körfezi Karşısındaki Adanın Ciheti Aidiyeti Hakkında İtilafname*'nin¹⁹ 5 inci maddesini ileri sürmektedir. Söz konusu madde ile sadece, *Oniki Adalar* ile *Türkiye* arasında karasuları sınırı tespit edilmektedir. Kaldı ki, bu konuda, bir sorun yaşanmamaktadır.

5.2. KARASULARI GENİŞLİĞİNİN TESPİT EDİLMESİ VE EGEMENLİK HAKKI GÖRÜŞÜ

Oniki mil konusunda bir hukuki temel arayışı içinde olan *Yunanistan*, karasularının genişliğinin tespit edilmesini, sahildevletinin egemenlik yetkisi içinde değerlendirmektedir. *Yunanistan*'ın bu konuda ileri sürdüğü görüşe göre, *BMDHS*'nin 3 üncü maddesine ve uluslararası hukuka göre, karasularının azami genişliği oniki mildir, *Yunanistan* bu *Sözleşme*'ye taraf olduğundan, takdir yetkisini istediği şekilde kullanabilir ve karasularını oniki mile kadar genişletebilir. *Yunanistan* bu görüşünü, genel çizgileriyle *Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı*'nda da ileri sürmüş ve bugün de sürmektedir.

5.3. DENİZ ALANLARININ BELİRLENMESİNDE ÖZEL DURUMLARIN KURAL DIŞI, EŞİT UZAKLIK İLKESİNİN İSE KURAL OLARAK KABUL EDİLMESİ

Yunanistan, Türkiye'nin farklı özellikler arzeden kıyıları karşılıklı ve bitişik belirli deniz alanlarında özel durumların da göz önünde bulundurulması, genişliğin taraflar arasında andlaşma yoluyla, hakkaniyete göre tespit edilmesi görüşüne, taraflar anlaşma sağlanmaması durumunda, sadece eşit mesafe kuralını ileri sürerek karşı

---

¹⁹ İtilafname için bkz. *Resmi Gazete*, 25 Ocak 1933, Sayı: 2313.

çıkılmaktadır. *Yunanistan*'a göre, her ülkenin karasularını oniki mil olarak tespit etme hakkı vardır. Adalar, devletin ülkesinin ayrılmaz parçasıdır. Adaların da karasuları ve kıta sahanlığı vardır. Kıta ülkesinin deniz alanlarının tespit edilmesinde uygulanacak esaslar adalar için de geçerlidir.

5.4. SİYASAL VE ÜLKESEL BÜTÜNLÜK İLKESİ DOĞRULTUSUNDA ADALARIN DENİZ ALANLARININ ÜLKESİNE UYGULANACAK ESASLARA GÖRE BELİRLENMESİ

Ege'deki adaların oniki mil kuralı dışında kalamayacağı, adaların ülkesiyle bir bütün oluşturduğu görüşü ile *Yunanistan*, bu kriterin adalara da uygulanabileceğini ileri sürmektedir. Özellikler arz eden denizlerde, özel durumların göz önünde bulundurulması, genişliğin ilgili ülkeler arasında andlaşma yolu ile ve hakça ilkelere göre tespit edilmesi görüşünü kabul etmeyen *Yunanistan*'a göre, *Ege*'deki *Yunan* adaları kıta ülkesiyle siyasal ve ekonomik bir bütünlük oluşturmaktadır. Uluslararası hukukta, devletlerin ülke bütünlüğü ve bölünmezliği ilkesi kabul edilmiştir. Bu nedenle, *Ege*'de deniz alanları ile ilgili düzenlemeler yapılırken, bu ilkenin göz önünde bulundurulması gerekir. Çünkü, *Yunanistan* kıta ülkesi yanında adalardan oluşmaktadır. Adalar arasındaki en uzak mesafe kırk deniz mili olmasına karşın, birbirlerine yakın olduğu için, bu adaların birleştirilerek esas hatların belirlenmesi ve adalara takımada rejimi uygulanması gerekmektedir.

Yunanistan'ın, karasularını oniki deniz miline çıkarması durumunda, *Türkiye*'nin *Ege* ve *Doğu Akdeniz*'deki kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge haklarının ortadan kaldırılmasının en kestirme yolu olacak, sonuçta *Ege* ve *Doğu Akdeniz*'de kıta sahanlığının yaklaşık %90'ının *Yunanistan*'a devredilmesi gibi, hakkaniyet ilkesine, uluslararası hukuk ile mahkeme kararlarına ve uygulamaya aykırı ve deniz alanları yönünden kabul edilemez ölçüde *Türkiye*'nin aleyhine bir sonuç doğacaktır.

6. TÜRKİYE TARAFINDAN YUNANİSTAN İDDİALARINA KARŞI İLERİ SÜRÜLEN GÖRÜŞLER

Yunanistan tarafından ileri sürülen bu iddiaların uluslararası hukuk ve anlaşmalardan doğan haklarımız çerçevesinde, hukuki ve siyasi açıdan ele alınması, *Yunan* iddialarının geçersizliğinin kanıtlanması, bu bağlamda gerek öğretide yer alan gerekse *Türk-Yunan* ilişkileri ile ilgili olarak ileri sürülen resmi görüşlerin belirlenmesi gerekmektedir.

6.1. EGEMENLİK HAKKINA İLİŞKİN GÖRÜŞLER

Yunanistan, her devletin karasuları genişliğini tespit etme hakkına sahip olduğunu ortaya koyarak karasularının oniki mil olarak tespit edilebileceğini iddia etmekte, bu iddiasını *BMDHS*'nin 3 üncü maddesini ortaya koyarak temellendirmeye çalışmaktadır²⁰. *Türk* görüşünde de, karasularının tespit edilmesi konusu, sahildar devletin egemenlik alanı içinde değerlendirilmektedir. Ancak, konunun uluslararası yönü olduğunu vurgulayan *Türkiye*, bu yetkiyi kullanan devlete karşı diğer devletlerin itiraz etmemesi, uygulamanın diğer devletler tarafından da tanınması-kabul edilmesi koşulunu ileri sürmektedir²¹. Nitekim, *egemenlik* kavramının, duruma göre, bazen karar

---

²⁰ 3 üncü madde ve bundan sonra belirtilen maddeler için bkz. Özman A. Aydoğan, (Çev.) *Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi*.

²¹ Yolga Namık, "Ege'deki Başlıca Deniz Sorunları", *Ege'de Deniz Sorunları Semineri*, AÜSBF. Yayınları, No. 552, Ankara, 1986, s. 36.

serbestliğini belirttiği, bazen de uluslararası hukukla sınırlandırılmış yetki anlamında kullanıldığı görülmektedir²². Ancak, bu kavranın ülkesel yetkilere ilişkin olarak kullanıldığı durumlarda uluslararası hukukun getirdiği zorlamaları da kapsayan bir kavram biçiminde anlaşıldığı gözlemlenmektedir. Bu bakımdan, egemenlik bir devletin uluslararası hukuka dayalı olarak sahip olduğu yetki ve dolayısıyla uluslararası hukuk kurallarından doğan ve devletin sözleşmelerle kabul ettiği sınırlamalara tabidir.

Karasularının sınırlarının tespit edilmesi, ülke sınırlarının tespit edilmesi ile yakından ilişkilidir. Bu durumda, devletin komşu devletlerle anlaşarak sınırlarını tespit etmesi gerekir. Sınırların açık biçimde anlaşma ile belirlenmesi devletler arasında barışı temin eden bir husustur. **Yunan** karasularının altı milden oniki mile çıkarılması ile iki ülke arasında mevcut sınırların değişeceği ortadadır. Bu durumda, karasuları genişliği de dahil olmak üzere, **Türk** ve **Yunan**, sınırlarının her iki devlet arasında barışçıl yöntemlerle, diğer bir ifade ile **Türkiye**'nin savunduğu gibi, eşit uzaklık veya ortay hat kriteri yanında, kıyıları bitişik ve karşılıklı denizlerde anlaşma yoluyla tespit edilmesi gerekmektedir.

BMDHS'ye ve uluslararası uygulamaya göre, ilk bakışta bir devletin karasularını oniki deniz miline kadar tespit etmesinin, uluslararası hukuka aykırı olmadığı düşünülebilir. Ancak, bir devletin mevcut karasuları statüsünü değiştirerek, karasularını genişletmesi ve uygulamanın geçerli olabilmesi için, diğer devletlerin bu uygulamayı kabul etmiş olmalarına bağlıdır. **1951 Tarihli İngiltere-Norveç Balıkçılık Davası** ile ilgili **UAD Kararı**'na göre, deniz alanlarının sınırlandırılması konusunun uluslararası bir yönü bulunmaktadır. Bu bakımdan, sahil devlet, sınırlandırmayı sadece, kendi iç mevzuatına göre tespit edemez. **Göze** bu konuda, "...bir devlet kara sularını arzu ettiği şekilde genişletemez, kara suları Devlet ülkesinin bir kısmı sayıldığından, Devlet açık deniz rejimine tabi ve Devletler arası camianın istifadesine arzedilmiş olan sahaları tek taraflı iradesi ile ülkesine dahil edemez.²³" demektedir. "**Kıyı devletinin tek taraflı işlemleri, diğer devletlerin bu işlemler karşısındaki tutumları ile yalnız o devletlere karşı hukuki sonuç doğurur**²⁴. Kaldı ki, **BMDHS**'ye göre, karasuları devletin ülkesinden sayıldığından, mevcut genişliğin ileriye götürülmesi, genişletilmesi, **Yunanistan**'ın bir tür arazi ilhaki anlamına gelecektir. Nitekim, **BMDHS**'nin "**Açık Denizle Üzerinde Egemenlik İddialarının Geçersizliği**" başlığı altında düzenlenen 89 uncu maddesinde, **hiçbir devletin açık denizlerin herhangi bir kısmını kendi egemenliğine tabi tutmayı yasal olarak ileri süremeyeceği belirtilmektedir. Yunanistan**'ın karasularını oniki mile çıkarması durumunda, sahip olduğu ve kendi anakarasına oldukça uzak mesafede bulunan adaların özel konumu nedeniyle halen açık deniz rejimine tabi **Ege**'nin büyük bir bölümünü kendi egemenliği altına alması, 89 uncu maddenin ruh ve esprisi ile çelişecektir. Ayrıca, **BMDHS**'nin kıta sahanlığının sınırlandırılması ile ilgili olarak düzenlenen 83 üncü maddesinde, uluslararası hukuka göndermede bulunmuş ve **Uluslararası Adalet Divanı Statüsü**'nün 38 inci maddesine değinilerek, sınırlandırmanın uluslararası hukuka göre ve anlaşmayla tespit edilmesi öngörülmüştür. Söz konusu maddenin 1 inci paragrafına göre, "...sahilleri bitişik veya karşı karşıya bulunan devletler arasında kıta sahanlığının sınırlandırılması, hakkaniyete uygun bir çözüme

²² Paris Sirey'den naklen Pazarıcı Hüseyin, **Doğu Ege Adalarının Askerden Arındırılmış Statüsü**, SBF. Yayınları, No. 550, Ankara, 1986.

²³ Göze Ayferi, **Devletin Ülke Unsuru: Sınırları ve Devletle Olan Münasebeti**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, No. 818, Hukuk Fakültesi Yayınları, No. 175, İstanbul, 1959. s. 50-51.

²⁴ Toluner Sevin, **Milletlerarası Hukuk Dersleri: Devletin Yetkisi Yer ve Kişiler Bakımından Çevresi ve Niteliği**, İstanbul, 1989, s. 94.

ulaşmak amacıyla, Uluslararası Adalet Divanı Statüsü'nün 38 inci maddesinde belirtildiği şekilde, uluslararası hukuka uygun anlaşma ile yapılacaktır.” Bu görüş 1951 Tarihli İngiltere-Norveç Arasındaki Balıkçılık Davası ile ilgili UAD Kararında açık olarak belirtilmiş ve aynı görüş, İngiltere-İzlanda Arasındaki Balıkçılık Davası Kararı'nda da tekrarlanmıştır. *Divan* kararında, deniz alanlarının sınırlandırılmasının uluslararası yönü olduğu, sınırlandırmanın sadece sahil devletinin iç hukuku ve iradesine bağlı olamayacağı belirtilmiştir²⁵. *Divan*'a göre, “sınırlandırma işlemi zorunlu olarak tek taraflı bir işlem ise de, buna karşılık, bu sınırlandırmanın üçüncü Devletler bakımından geçerliliği uluslararası hukuku ilgilendirecektir²⁶.” *Divan* bu şekildeki görüşlerini, *BMDHS*'nin hazırlık çalışmaları sırasında ve imzalanması ile onaylanması sürecinde de tekrarlamıştır. Bu bağlamda, geçmiş yıllara ait 1977 Tarihli Fransa ile İngiltere Arasındaki Kıta Sahaneliğinin Sınırlandırılması Tahkim Mahkemesi Kararı²⁷ 24.02.1982 Tarihli Tunus-Libya Kıta Sahaneliği Davası; 12.10.1984 Tarihli Maine Körfezi Bölgesinde Deniz Sınırının Saptanması Davası²⁸; 03.06.1985 Tarihli Libya-Malta Kıta Sahaneliği Davası²⁹; 11.09.1992 Tarihli El Salvador-Honduras Arasındaki Kara, Ada ve Deniz Sınırı Uyuşmazlığı Davası, 14.06.1993 Tarihli Norveç-Danimarka Grönland ve Jan Mayen Arasındaki Bölgedeki Deniz Sınırlandırılması Davası; 08.06.1992 Tarihli Fransa-Kanada Saint Pierre ve Miquelon Adaları Davası³⁰ Eritre-Yemen Hakem Mahkemesi Kararı³¹ ile yakın tarihte ise, 11 Nisan 2006 Tarihli Barbadosa-Trinidad-Tobago Hakem Mahkemesi Kararı³² 3 Şubat 2009 Tarihli Romanya-Ukrayna Arasındaki Karadeniz'deki Deniz Sınırları İle İlgili Dava³³ örnek olarak gösterilebilir³⁴.

6.2. ONİKİ MİL KURALININ ULUSLARARASI HUKUK TARAFINDAN KABUL EDİLDİĞİ VE BU KURALIN GENEL KURAL OLUŞTURDUĞU İDDİASINA İLİŞKİN GÖRÜŞLER

Türkiye, Yunanistan'ın iddia ettiği oniki mil kuralının uluslararası hukuk tarafından kabul edildiği, bu kuralın genel kural oluşturduğu iddiasına; uluslararası hukuk tarafından bu konuda tek düze, genel bir kural oluşturulmadığı görüşüyle karşı çıkmakta, ayrıca tüm deniz alanlarında böyle bir kuralın oluşturulamayacağını çeşitli gerekçeler ileri sürerek ısrarla savunmaktadır. *Yunanistan*'ın, *BMDHS*'nin 3 üncü maddesine, ayrıca *BMDHS*'den sonra meydana gelen uygulamalara dayalı olarak ileri sürdüğü bu iddianın, uluslararası hukuka uygun olduğunu kabul etmek mümkün değildir.

²⁵ Dava ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Doğru Sami, *Uluslararası Hukukta Kıta Sahaneliği ve Ege Denizi Kıta Sahaneliği Uyuşmazlığı*, Ankara, 2003, s. 36-40.

²⁶ Pazarıcı Hüseyin, “Ege'deki Deniz Sorunlarına Türk ve Yunan Görüşleri: Hukuki Açından”, *Ege'de Deniz Sorunları Semineri*, s. 93.

²⁷ Delimitation of the Continental Shelf (United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and France Republic), *International Law Reports*, Cilt 54, 1979, s. 4.

²⁸ Dava ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Doğru Sami, s. 36-40.

²⁹ Doğru Sami, s. 40-46.

³⁰ Doğru Sami, s. 46-47. Tüm sözü edilen kararlar ile ilgili olarak ayrıca bkz. Pazarıcı Hüseyin, *Uluslararası Hukuk Dersleri*, II. Kitap, s. 400. Ünal Şeref, 145.

³¹ Eritrea-Yemen Arbitration, Phase I, 1998, <http://www.pca-cpa.org/ER-YEAwardTOC.htm>, Eritrea-Yemen Arbitration, Phase II, 1999, <http://www.pca-cpa.org/ERYE2TOC.htm>

³² Barbados v. Trinidad and Tobago, Award of Arbitration Tribunal, PCA, (11 April 2006). http://www.pca-cpa.org/shadowpage.asp?_pagid=1152

³³ Case Concerning Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine). Judgment. *International Court of Justice. February 3, 2009*. <http://www.icj-cij.org/docket/files/132/14987.pdf>.

³⁴ Deniz alanlarının sınırlandırılması ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Aksar Yusuf, *Teoride ve Uygulamada Uluslararası Hukuk –II-*, Güncellenmiş 5. Baskı, Ankara, 2019, s. 62-76.

Kaldı ki, anılan maddede her devletin karasularını oniki mil değil, oniki mile kadar tespit edebileceği öngörülmektedir.

“Bir andlaşmanın daha sonraki uygulamalar sonucu ortaya çıkan verilere dayanarak geçerli bir biçimde yorumlanması...bir andlaşmanın yorumunun bütün tarafları bağlayıcı nitelikteki gerçek yorum-authentic interpretation olarak kabul edilmesi” için tarafların ortak iradelerini açıklaması gerekmektedir³⁵. Ayrıca, **1969 Viyana Andlaşmalar Hukuku Sözleşmesinin** 31 inci maddesinin 1 inci fıkrasına göre, *“Bir andlaşma, hükümlerine andlaşmanın bütünü-contexte içinde konu ve amacının ışığında verilecek olağan anlamına uygun şekilde iyi niyetle yorumlanır”*³⁶. Buna göre, **BMDHS**'nin 3 üncü maddesinde yer alan oniki mil kuralının, **Sözleşme**'nin bütünü ve özellikle sahilleri bitişik veya karşı karşıya olan devletler arasında karasularının sınırlandırılması ile 15 inci madde, adalar konusunu düzenleyen 121 inci madde, kapalı ve yarı kapalı denizlerle ilgili 122 nci madde, bu denizlere kıyısı bulunan devletler arasındaki işbirliğini düzenleyen 123 üncü madde ile iyi niyet ve hakkın kötüye kullanılması başlıklı 303 üncü maddenin göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi gerekmektedir.

Bir andlaşmanın uygulamada, üçüncü kişiler açısından bazı haklar ve yükümlülükler yarattığı görülmektedir. Bu hususa **1969 Viyana Andlaşmalar Hukuku Sözleşmesinin** 36 ncı maddesinde yer verilmiştir. *“Ancak, andlaşmada üçüncü kişilerin çıkarına olan her hükmün bir hak doğurduğu biçiminde de yorumlanması olanağı yoktur. Bunun gerçekleşebilmesi için, bir yandan gerçekten andlaşmanın taraflarının bu yöndeki iradelerinin kuşkuya yer vermeyecek biçimde saptanması, öte yandan da üçüncü kişi ya da kişilerin bunu kabul etmiş olmaları gerekmektedir. Bu türden bir hakkın doğması için üçüncü kişilerin rızası, ilgili üçüncü kişilerce itiraz edilmedikçe ve andlaşmada aksi öngörülmedikçe verilmiş addedilir”*³⁷.

Sözleşmenin 3 üncü maddesi ile öngörülen ve karasularının genişliğinin en fazla oniki mil olarak tespit edilmesi ile ilgili bu düzenleme, *“ne kadar genellikle temsil edici bir çoğunlukla kabul edilirse edilsin, bu hükmü öngören andlaşmaya taraf olmayan ve bunun kendisine karşı uygulanmasına başlangıçtan beri açıkça ve tutarlı bir biçimde itiraz eden devletlere karşı ileri sürülemez; bu kural sonradan bir örf ve adet kuralı niteliği kazansa da, bu devletleri bağlamaz...Türkiye, 12 mil genişlik esasının bir genel kural kabulü yolundaki gelişmenin ortaya çıkmasıyla birlikte, bunun özellikleri olan yarı kapalı denizlerde uygulanmayacağı görüşünü, açıkça ve tutarlı bir biçimde ileri sürmüştür ve sürmektedir. Bu nedenle, başlangıçtan beri karasularının dar tutulması görüşünü benimsemiş olan ve karasularını 6 mil saptamış olan Yunanistan'ın karasularının genişletilmesine dair tek taraflı işlemi, Türkiye'ye karşı ileri sürülemez ve Türkiye'yi bağlamaz”*³⁸. *“Hiçbir devlet, muhakkak surette, sarahaten yahut zimnen muvafakat etmemiş olduğu bir kaide ile bağlanamaz”*³⁹.

³⁵ Pazarıcı Hüseyin, **Doğu Ege Adalarının Askerden Arındırılmış Statüsü**, s. 52, 54, 59.

³⁶ 1969 Viyana Andlaşmalar Hukuku Sözleşmesi için bkz. Bozkurt Enver, **Türkiye'nin Uluslararası Hukuk Mevzuatı**, İlaveli 3. Baskı, Ankara, Ekim 2003, s. 554-578.

³⁷ Pazarıcı Hüseyin, **Uluslararası Hukuk Dersleri**, 1. Kitap, Gözden Geçirilmiş 9. Baskı, Ankara, 2001, s. 175-176.

³⁸ Sevin Toluner, s. 100-101.

³⁹ Strupp Karl, **Avrupa ve Amerika Umumi Hukuku Düvel Mebdeleri**, Adliye Vekaleti Tercümesi, İstanbul, 1929, s. 86.

Oniki mil kuralı, *teamülü-yapılageliş kuralı* niteliğini kazanmış değildir. *Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanlığı Okyanus İşleri Dairesi*'nin 1996 yılında yaptığı bir araştırmada, onaltı devletin oniki milden daha fazla karasuları genişliği iddiasında bulunduğu tespit edilmiştir⁴⁰. Kaldı ki, bu kural *teamül-yapılageliş kuralı* niteliğini kazansa dahi, *Ege Denizi*'nde *Türkiye*'ye karşı uygulanması uluslararası hukuka göre imkansızdır. Çünkü, *Türkiye*, *BMDHS* metni ile ilgili oylamada aleyhte oy kullanmış, *BMDHS*'ye taraf olmayacağını beyan etmiştir. Tüm kodifikasyon çalışmaları sırasında oniki mil kuralını reddetmiştir. *476 Sayılı Karasuları Kanununda* öngörülen müteakibiyet ilkesi doğrultusundaki uygulamalar ile *2674 Sayılı Karasuları Kanununda* yer alan ve *Bakanlar Kuruluna* belirli denizlerde altı milin üzerinde karasuları genişliği tespit etme yetkisi ile ilgili uygulamalar hariç olmak üzere, bu kuralı mevzuatında yer vermemiştir. *Yunanistan* ile olan ilişkilerinde bu kuralı kabul etmeyeceğini açıklamış ve karasularının dar tutulması görüşünü ısrarla savunmuştur. *Türkiye*, "...söz konusu kuralın oluşumu aşamasından itibaren açıkça ve tutarlı bir biçimde itiraz eden bir devlet durumundadır...Bu kuralın Ege'de Türkiye'ye karşı uygulanması hukuken imkansızdır⁴¹." Nitekim *Türkiye*, görüşünü denizlerin özel durumunu, coğrafi özelliklerini ileri sürerek gerekçelendirmiştir. *Deniz Hukuku Konferansı*'na bu konuda çeşitli öneriler sunan, genişliğin denizlerin coğrafi, jeolojik, jeomorfolojik nitelikleri göz önünde bulundurularak tespit edilmesi gereği üzerinde ısrarla duran *Türkiye*, farklı deniz alanlarında, genişliğin sahildevletinin haklarını haleldar etmeyecek şekilde hakkaniyet ve eşitlik prensibine göre anlaşma yoluyla tespit edilmesini talep etmiş, daha genel bir ifadeyle oniki deniz milinin sadece, genel kurallar tespit edilerek her devlet için uygulanmayacağını belirtmiştir. *Konferans*'ın *Karakas* görüşmelerinde *Türk Delegasyonu* içinde bulunan *Büyükelçi Namık Yolga*, *Ege Denizi* örneği üzerinde durarak, özellikler arzeden, dar bir deniz alanına sahip olan Ege'de genel nitelikli kuralların, bu denizin özelliği gereği uygulanamayacağını savunmuştur. Müzakerelerde, *Ege*'nin yarı kapalı bir deniz olduğu ve bir devletin karasularının tespit edilmesi suretiyle, sahili olan diğer devletlerin açık denizle irtibatının kesilmemesi savunulmuştur. Eşit uzaklık ve ortay hat kriterini benimsemiş olmakla birlikte, *Türkiye*'ye göre, eşit uzaklık ilkesi, özel durumlar çerçevesinde hak ve nısfete uygun olarak uygulanmalıdır. 30 Mart 1982 Tarihinde yapılan yüzaltmışıncı toplantıda da karasularının genişliği ile ilgili 3 üncü maddenin kabul edilemeyeceği ve ülkeler arasında çeşitli anlaşmazlıklara neden olacağı özellikle vurgulanmış, sınırlandırmanın ilgili ülkeler arasında anlaşma yoluyla tespit edilmesi gereği üzerinde durulmuştur. Karasularının genişliği ile ilgili 3 üncü madde, karasularının sınırlandırılması ile ilgili 15 nci madde, bitişik bölge ile ilgili 33 üncü madde, münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığının sınırlandırılması ile ilgili 74 ve 83 madde, adalarla ilgili 121 madde, zararsız geçiş ile ilgili 21 maddenin aynı gerekçelerle kabul edilemeyeceği açıklanmıştır⁴².

⁴⁰ Shaw Malcom N., *International Law*, Fourth Edi. Cambridge, 1997, s. 402, Dipnot 64.

⁴¹ Toluner Sevin, s. 107. Ayrıca, *Türkiye*, *Deniz Yatağı Komitesi*'nin 5 Mart-6 Nisan 1973 tarihleri arasında yapılan "New York toplantısına gitmeden önce, Dışişleri Bakanlığı'nda yapılan çalışmalarda karasularını 12 mile çıkarması halinde *Yunanistan*'ın *Ege Denizi*'nin tümüne sahip olabileceği saptanmış, bunu önlemek için de gerekli tedbirlerin alınması üzerinde durulmuştu." Bkz. Gönlübol Mehmet, "Deniz Yatağı Komitesi'nin 5 Mart-6 Nisan 1973 Tarihleri Arasındaki New York Toplantısı" *SBFD*, 1973, C. XXVIII, Sayı. 1-2, s. 195.

⁴² 30 Mart 1982'de Coşkun Kırca tarafından yapılan açıklamalar, için bkz. *Third United Nations Conference on the Law of the Sea, Official Record*, Vol. XVI, Summary Records of Meetingsi 11th Session, 8 March, New York, 1982. s. 90.

6.3. EGE DENİZİ GİBİ ÖZGÜN NİTELİĞE SAHİP YARI KAPALI DENİZLERDE ÖZEL DURUMLARIN GÖZÖNÜNDE BULUNDURULARAK KARASULARININ HAKKANİYETE GÖRE ANLAŞMA YOLUYLA TESPİT EDİLMESİ GEREĞİ

Türkiye bütün bu görüşleri siyasi, hukuki ve coğrafi nedenler ve haklı gerekçelerle ileri sürmektedir. Her iki ülkenin de sahildar olduğu, içinde üçbinden fazla ada ve adacığın yer aldığı *Ege Denizi* özgün yapısı ile özel nitelikleri haiz, Dünya üzerinde bir örneği bulunmayan yarı kapalı bir denizdir. Bu nedenle, *Batı Anadolu* kıyıları, *Ege Denizi* ile *Doğu Akdeniz*'deki adaların oluşumu hakkında ayrıntılı bilgi vererek konuya girmek, sonucun sağlam verilere dayanılarak açıklanmasını sağlayacaktır.

Doğu Akdeniz'in beş havzasından biri olan *Ege Denizi*'nin diğer havzalarda bulunmayan özellikleri bulunmaktadır. Bu farklılık bazıları kaya parçaları olmak üzere, üçbinden fazla ada, adacık, çeşitli koylar, körfezler, yarımadalar, "*kıyı tekamül nispetinin çok büyük ölçülere erişmesi*" deniz dibinde çeşitli düzlükler, çanaklar, oluklar, sırtlar, gedikler ve tepeliklerden kaynaklanmaktadır. "*Çok girintili çıkıntılı kıyılar, Ege'ye serpilmiş pek çok sayıda irili ufaklı ada, ada yayı düzeninde dizilmiş adalar jeolojik yapı ile sıkı sıkıya bağlı şekillerdir.*" Jeopolitik ve stratejik açıdan *Türk* ve *Yunan Devletleri* arasında önemli anlaşmazlıklara neden olan *Ege Denizi*, *Üçüncü Zamanın sonu (pliyosen)* ve *Dördüncü Zamanın sonu (dilivium)* safhasında eski bir kara parçasının çökmesi ve bu alanın *Akdeniz*'in suları ile kaplanması sonucunda oluşmuştur. 214.000 km² yüzeye sahip olan *Ege*'deki adalar çöken karanın su üstünde kalan parçaları olup, 23.000²'lik bir alan kaplamaktadır. Bu adalardan 3049 tanesi *Yunanistan*'a aittir. *Türkiye* ise, *Ege Denizi*'nde sayısı altmışı bulan ada ve adacığa sahiptir. *Yunanistan*'a ait olan adalardan bazıları *Türk* anakarasının doğal uzantısı üzerinde yer almakta, bazıları ise, *Türk* kıyılarına sadece birkaç mil mesafede bulunmaktadır. Dünyada, özgün yapısı ile bir örneği bulunmayan en geniş yeri 240 mil olan *Ege* oldukça dar bir alan niteliği taşıyan yarı kapalı bir denizdir⁴³.

Yunanistan, *Türk* anakarasının doğal uzantısı üzerinde bulunan adaların kıta sahanlığı ve karasuları olduğunu iddia ederek, tüm *Ege*'nin deniz yüzeyini, deniz tabanı ve onun toprak altını, ayrıca hava sahasını denetim altına almak, dolayısıyla denizlerdeki mevcut ve potansiyel kaynaklara, daha açık anlatımla tüm *Ege*'ye sahip olmak istemektedir.

Türk anakarasının doğal uzantısı üzerinde bulunan *Yunan* adalarını kıta ülkesi gibi değerlendirmek ve bir başka ülkenin doğal uzantısı üzerinde bulunan adaların kıta sahanlığı olduğunu coğrafi açıdan kabul etmek mümkün değildir. Çünkü, "*bir anakaranın önündeki şelf üzerinde yer alan ve o şelf tabanının sular üstüne yükselmiş mütebariz kısımları durumunda olan adalar ve adacıklar şelfin malıdır; şelfin sahibi değildir...Ege'de deniz alanının kaynak ve potansiyeli ise, esas itibariyle Türk*

---

⁴³ Erinç Sırrı, Yücel Talip, *Ege Denizi ve Komşu Ege Adaları*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1978, s. 7-15. Ege Denizi'nde bulunan Türkiye'ye ait adalar şunlardır; Alibeyada, Altıada, Balıkada, Bostanada, Bozcaada, Büyükada, Büyük Kiremitada, Büyük Tavşanada, Çatalada, Çavuşada, Çiçekada, Çıplakada, Doğanbeyada, Dümbelek Adaları, Fenerada, Garipada, Gökçeada (İmroz), Göreceada, Güneşada, Hayırsızada, Hekimada, Kardak Adaları, Keçiada, Kızılada, Kılavuzada, Kocaada, Kozada, Küçükada, Küçük Tavşanada, Madenada, Mordahiçada, mustafa çelebi Adası, Nimera, Orakada, Ozakada, Pırnallıada, Poyrazada, Sahihada, SarozAdaları, Söğütada, Tavşanada, Tavşanada, Tesenada, ikiz Adaları, Kalemada, Kemeriyeada, Karaada, Karabağada, Karacaada, Tokatbaşıada, Toprakada, Uzunada, Yassıcaada, Yıllancıkada, Yollucada.

anakarasına bağlıdır...Doğu Ege şelfinin ise, kıta yamacının organik ve inorganik potansiyeli esas Türk toprağının eseridir.” Çünkü, Ege’de kıyılarımız önünde uzanan ve üzerinde Yunanistan’a ait adaların yer aldığı şelf, Doğu Ege’nin en verimli av alanı, en değerli balık türlerinin yumurtlama ve gelişme sahasıdır. Diğer taraftan, bu alanda suların zoo ve fito-plankton zenginliği, pelajik ve dip balıkları bakımından produktivitesi, ekonomik değer taşıyan alg toplulukları gibi dip bitkilerinin varlığı...Türk anakarasından gelerek denize kavuşan akarsuların...kıyı yamacında bulunan mineral zenginlikleri de yine Türk topraklarından taşınan elementlerin plaserler (tortul yatak) veya diğer şekillerde çökmesi ile meydana gelmiştir⁴⁴.

Adalarla ilgili olarak, *Türkiye* tarafından *Konferans*’a Ağustos 1974 Tarihli bir öneri sunulmuştur⁴⁵. Öneride; özel coğrafi niteliklere sahip, yarı kapalı denizlerde adaların deniz alanlarının müşterek olarak anlaşma yoluyla belirleneceği, bir başka ülkenin kıta sahanlığı üzerinde veya ekonomik bölgesinde yer alan adaların kıta ülkesi topraklarının ve nüfusunun onda birini oluşturmadıkça, kıta sahanlığı ve ekonomik bölgeye sahip olamayacağı, ülkenin karasuları dışında yer alan ve ekonomik yaşamı bulunmayan ada ve kayalıkların deniz alanlarının olamayacağı, ayrıca ülke sahilleri dışında yer alan ada gruplarının takımada niteliği taşıyamayacağı, dolayısıyla takımada sularına da sahip olmayacağı görüşlerine yer verilmiştir. *Türkiye*’ye göre, içinde üçbinden fazla adanın yer aldığı yarı kapalı bir deniz niteliği taşıyan, ayrıca jeolojik, jeofizik, coğrafi, stratejik, demografik özelliklerin göz önünde bulundurulması gereken *Ege*’de, özel kurallar uygulanmalıdır. Bu husus gerek *27 Şubat 1974 Tarihli Türk Notası*’nda gerekse *Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı*’na sunulan önerilerde yer almaktadır.

Türkiye tarafından özel durumlarla ilgili olarak ileri sürülen tüm bu görüşler, *BMDHS* 3 ve diğer ilgili maddelerinde yer almamış, 3 üncü madde ile düzenlenen oniki mil azami genişlik kuralı her devlete bir hak olarak tanınmıştır. 309 uncu maddede düzenlenen çekince yasağı nedeniyle, *Türkiye BMDHS*’yi kabul etmemiş ve taraf olmayacağını açıklamıştır. *Türkiye*’nin *Konferans*’ta özellikle üzerinde durduğu *1958 Tarihli Karasuları ve Bitişik Bölge Sözleşmesi*’nde de bulunmayan kapalı ve yarı kapalı denizlere, *BMDHS*’nin 3 üncü maddesi yerine, 122 nci maddesinde yer verilmiştir. Maddeye göre, kapalı ve yarı kapalı deniz, *“iki veya daha çok devlet tarafından çevrili ve diğer bir denize veya okyanusa dar bir geçitle bağlı bulunan veyahut da bütünüyle veya büyük bir bölümü ile, iki veya daha çok devletin karasularından ve münhasır ekonomik bölgelerinden oluşan bir körfez, bir deniz havzası veya deniz”* şeklinde ifade edilmiştir. 123 üncü madde, *“Kapalı veya Yarı Kapalı Denizlere Kıyısı Bulunan Devletler Arasında İşbirliği”* başlığını taşımaktadır. Madde başlığından da anlaşılacağı üzere, kapalı ve yarı kapalı denizlere sahil dar olan devletlerin, hakların kullanılması ve yükümlülüklerinin yerine getirilmesinde işbirliği yapılması öngörülmüştür. *BMDHS*’nin 70 inci maddesinde ise, kapalı ve yarı kapalı denize kıyısı bulunan devletler coğrafi yönden dezavantajlı ülkeler kategorisinde değerlendirilmektedir. *Libya ve Malta Kıta Sahaneliği Davası*’na ilişkin *Divan* kararında da kapalı ve yarı kapalı denizlere kıyısı bulunan devletler arasında deniz alanlarının sınırlandırılmasında, bu durumun göz önünde bulundurulması gerektiği belirtilmiştir.

---

⁴⁴ Erinç Sırrı-Yücel Talip, s. 30-37.

⁴⁵ Adalarla ilgili Türk görüşlerini içeren, A/CONF.62/C.2/L.55 simgeli belge için bkz. Demirsoy Selçuk, *Birleşmiş Milletler Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı Hakkında Rapor*, Karakas, 20 Haziran-29Ağustos 1974, s. 87.

Kapalı veya yarı kapalı deniz kavramı, *BMDHS*'de yer almış olmakla birlikte, *"bu kavram, Türkiye'nin ileri sürdüğü kıyıdaş devletlerin deniz alanları üzerindeki haklarının farklı bir biçimde paylaşılması veya dağıtılmasını sağlayacak bir kavram olarak biçimlendirilmemiştir"*⁴⁶.

Kapalı veya yarı kapalı denizlere her ne kadar *Sözleşme*'nin 3 üncü maddesinde yer verilmemiş ise de, anılan Maddenin uluslararası hukuka göre, *Sözleşme*'nin bütünü bağlamında değerlendirilmesi, başlangıç bölümü de dahil olmak üzere, diğer maddelerinin de göz önünde bulundurulmasını gerektirmektedir. *Devletler Hukuku Komisyonu*, adalar ve kıyıların durumu gibi, hususları özel durum olarak nitelendirmektedir. Ayrıca, *BMDHS*'nin 15 inci maddesinde eşit uzaklık-ortay hat, bir prensip olarak kabul edilmekle birlikte, bu prensibin tarihi haklar veya diğer özel durumların mevcut olması durumunda, uygulanamayacağı da belirtilmiştir. Anılan maddede *BMDHS*'nin 12 nci maddesinde de olduğu gibi, özel durumlar hakkında ayrıntılı bir açıklama getirilmemiştir⁴⁷.

Karalarının belirli bir ölçü dahilinde tespit edilmesi öğretide de tartışılmakta, bazı yazarlar belirli bir kriterin oluşturulmasını savunurken, bazıları ise, bu tespitler yapılırken, ülke ihtiyaçları, coğrafi durum, sahilin yapısı ve uzunluğu gibi çeşitli kıstasların de göz önünde bulundurulması gereği üzerinde durmaktadır. Tüm ülkeler için belirli bir genişlik tespit edilmesini kabul etmeyen *J.M. Yepes*, genişliğin coğrafi, jeolojik, antrepo-jeografik durum, tarihi ve siyasi şartlar, ekonomik ve kültürel gelişmeler, hayati önemi haiz menfaatler gibi hususların göz önünde bulundurulmasını savunmaktadır. *"Alejandro Alvarez, 1951 İngiltere-Norveç Balıkçılık Davasındaki muhalefet şerhinde, makul ölçüler içinde kalmak, üzerinde kontrol icra etmeye muktedir bulunmak ve devletler hukukunun yüklemiş olduğu vecibeleri ifa edebilmek, diğer devletlerin kazanılmış haklarına riayet etmek, umumi menfaatleri haleldar etmemek ve hakkın kötüye kullanılması...mahiyetinde olmamak şartıyla her devletin karasuları genişliğini serbestçe tespit edebileceğini ve bunun diğer devletlerce kabulünü isteyebileceğini"*⁴⁸ belirtmiştir. *Sibert*, korunması istenen haklara, *Azcarraga Y. Bustamante*, nüfus yoğunluğu, ülkenin yüzölçümü, kıyıların uzunluğu ile ilgili kıstaslara göre hazırladığı bir formüle dayalı olarak değişik genişlikler ileri sürmüştür⁴⁹. *Scelle*, genişliğin bazı özel durumlara göre tespit edilmesi gereği üzerinde durmasına karşın, teknik sınırlandırmanın yaratacağı sorunlar ve bu sorunların çözümünde karşılaşılabilecek güçlükler nedeniyle, *"önceden tespit edilmiş bir genişlik"* kabul edilmesini önermektedir. *Sir Arnold McNair*, birinci grup yazarlar tarafından ileri sürülen kıstasları reddetmekte ve böyle bir uygulamanın, *"devletleri milletlerarası bir ölçüye uymak yerine haklarını sübjektif kıstaslarla tespit etmeye teşvik gibi tehlikeli yollara sevk edeceğini"* savunmaktadır⁵⁰. Klasik ve teamülü hukukta özel durumlar farklı görüşlerle değerlendirilmekte, özel durumlara bazen sınırlı olarak yer verilmekte, bazen de kabul

⁴⁶ Toluner Sevin, s. 105-106, [Dipnot]

⁴⁷ Özel durumlarla ilgili olarak bkz. O'Connell D.P., *International Law of the Sea*, Vol. II, Clarendon Press, Oxford, 1984, s. 705-725. Gündüz Aslan, "Kıta Sahaneliği Hukukunda Yeni Gelişmeler; Libya-Malta Davası", *Hukuk Araştırmaları Dergisi*, C. I, Sayı.3, İstanbul 1986, s. 18-22.

⁴⁸ Gönlübol Mehmet, *Barış Zamanında Sahil Sularının Hukuki Statüsü*, AÜSBF Yayınları, Sayı. 11, Ajans Türk Matbaası, Ankara, 1959. s. 83-84.

⁴⁹ Kıta sahanlığı üzerindeki taleplerle karasuları genişliğini bağdaştırmak isteyen Bustamante, ülke nüfusunun km²'ye oranını N, kıyı uzunluğunu km olarak K, ülke yüzölçümünü Y ile belirterek görüşünü N. K/Y.100 ile formüle etmiştir. Bu formüle göre, Türk karasularının genişliği=31x7126/767119x100=28 mildir. Bkz. Gönlübol Mehmet, s. 84.

⁵⁰ Gönlübol Mehmet, s. 85.

edilmemektedir⁵¹. Öğretide yer alan bu tartışmalara karşın, uluslararası hukukta hakça ilkelerin çeşitli veriler göz önünde bulundurulması uygulandığı görülmektedir. Uluslararası hukukta, deniz alanlarının sınırlandırılması konusunda jeolojik, jeofizik, jeomorfolojik, topografik unsurlar, kıyıların durumu, adalar, körfezler, adaların kıta ülkesine ve diğer ülkeye mesafesi, boyutları, ekonomik ve beşeri durumu, söz konusu deniz alanında başka deniz sınırlarının varlığı, güvenlik, seyrüsefer, petrol yatakları ve tarihsel hakların varlığı gibi hususlar üzerinde durulmaktadır⁵². **1985 Libya-Malta Kıta Sahaneliği Davası**'nda *Divan* ekonomik faktörleri göz önünde bulundurmamıştır⁵³. *Divan* kararına göre, "**hakça ilkeler mücerret bir hukuk kavramı, mücerret adalet anlamında değildir. Müşahhas durumların, coğrafi, jeolojik durumların göz önünde tutulması**"dır⁵⁴. **Libya-Malta Kıta Sahaneliği Davası**'na ilişkin *Divan* kararında, hakça ilkelerin uygulanması yönünden, bütün ilgili şartların göz önünde bulundurulması gereği üzerinde durulmuş, ancak coğrafyadan kaynaklanan yetersizliklerin sınırlandırma ile giderilemeyeceği de belirtilmiştir⁵⁵.

Uluslararası yargı kararlarında, eşit uzaklık-ortay hat ancak, taraflar arasında hakkaniyete uygun, eşit haklar sağladığı zaman uygulanabilecek bir ilke olarak kabul edilmektedir. Özellikler arzeden deniz alanlarında eşit uzaklık-ortay hat kuralının yaratacağı adaletsizlik özel durumlar göz önünde bulundurulması giderilebilir. "**Nitekim Milletlerarası Adalet Divanı, 1978 Tarihli Ege Davasına ilişkin kararında; ister kara sınırı ister deniz sınırı olsun ameliyenin aynı olduğunu ve karasuları ile kıta sahanlığı sınırları sorununun ülke statüsüyle ilgili bulunduğunu ve 1969 tarihli Kıta Sahaneliği Kararında da, eşit mesafe-ortay hat kuralının mutlak şekilde uygulanmasının hakkaniyete uygun olmayacağını, bu uygulamayla ortaya çıkacak sonucun olağanüstü (extraordinary), gayri tabii (unnatural) ve makul olmayacağını (unreasonable) belirtmiştir.**" Karara göre, eşit mesafe uyulması zorunlu bir metod değildir. Hakkaniyete uygun bir sonuç meydana getirmesi halinde uygulanmalıdır⁵⁶. *UAD*, eşit uzaklık-ortay kriterine ilişkin görüşünü 1985 yılında **Libya-Malta Kıta Sahaneliği Davası**'na ilişkin kararında da tekrarlamıştır. Kararda, eşit uzaklık yöntemi ile diğer sınırlandırma yöntemleri arasında bir fark gözetilmemiş, söz konusu kriterin uygulanmasının zorunlu olmadığı açıkça vurgulanmıştır⁵⁷.

Yunanistan, kıta sahanlığı anlaşmazlığında özel durumlar ilkesini kabul etmemiş, iki ülke arasındaki kıta sahanlığı sınırlarının kıyılarıımıza en yakın bulunan adalardan itibaren eşit uzaklık ilkesine göre tespit edilmesini istemiş, bu iddiasını **1958 Tarihli Cenevre Kıta Sahaneliği Sözleşmesi**'nin 6 ncı maddesine dayandırmıştır. 6 ncı maddeye göre, "**aynı kıta eşliğinin, sahilleri karşı karşıya bulunan iki veya daha çok Devletin ülkelerine bitişik olması halinde, kıta eşliğinin sınırı bu Devletler arasında anlaşma ile tespit edilir. Böyle bir anlaşmaya varılmadığı takdirde ve özel şartlar başka bir sınır hattı kabulünü haklı göstermiyorsa; kıta eşikleri arasındaki sınır, bu**

⁵¹ O'Connell D.P., s. 85.

⁵² Bu konuda bkz. Pazarıcı Hüseyin, **Uluslararası Hukuk Dersleri**, II. Kitap, s. 401. Siyasi, ekonomik ve demografik verilerin özel durumlar içinde değerlendirilmediği konusunda bkz. O'Connell D.P., s. 687-724.

⁵³ Gündüz Aslan, "Kıta Sahaneliği Hukukunda Yeni Gelişmeler; Libya-Malta Davası", **Hukuk Araştırmalar Dergisi**, C., I, Sayı.3, İstanbul 1986.s. 20.

⁵⁴ Yolga Namık, "Ege'deki Başlıca Deniz Sorunları", **Ege'de Deniz Sorunları Semineri**, s. 33.

⁵⁵ Gündüz Aslan, "Kıta Sahaneliği Hukukunda Yeni Gelişmeler; Libya-Malta Davası", **Hukuk Araştırmalar Dergisi**, C., I, Sayı.3, İstanbul 1986. s. 7, 17.

⁵⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. Ünal Şeref, "Milletlerarası Adalet Divanı Kararı Işığında Ege Kıta Sahaneliği Sorunu" **Ankara Barosu Dergisi**, C. XXXII, Sayı. 1, 1975, s. 48.

⁵⁷ Gündüz Aslan, "Kıta Sahaneliği Hukukunda Yeni Gelişmeler; Libya-Malta Davası", s. 16.

Devletlerden her birinin karasularının genişliğini ölçmede başlangıç olarak kabul edilen esas hatların en yakın noktalarına eşit mesafede bulunan bir orta hatla tespit edilir. Aynı kıta eşiğinin sınırı, bu Devletler arasında anlaşma ile tespit edilir. Böyle bir anlaşmaya varılmadığı takdirde ve özel şartlar başka bir sınır hattı kabulünü haklı göstermiyorsa, sınır iki Devletten her birinin karasularının genişliğini ölçmede başlangıç olarak kabul edilen esas hatların en yakın noktalarına eşit mesafede bulunmak prensibinin uygulanması ile tespit edilir⁵⁸.”

Söz konusu maddeye göre, sahilleri karşılıklı ve bitişik olan devletlerarasında sınırlandırma anlaşmayla yapılır. Ancak, ilgili devletler arasında anlaşma sağlanamazsa ve özel durumlar başka bir sınırlandırmayı gerektirmiyorsa, bu durumda eşit uzaklık-ortay hat metodu uygulanacaktır. Bu durumda, maddede eşit uzaklık-özel durumlar şeklinde ifade edilen hususları *Yunanistan*'ın iddia ettiği gibi, sadece eşit uzaklık prensibi çerçevesinde değil, eşit uzaklık-özel durumlar birleşik kuralı çerçevesinde değerlendirmek gerekmektedir. Nitekim, *1969 Tarihli Kuzey Denizi Kıta Sahaneliği Davası*'nda *UAD*, eşit uzaklık prensibini zorunlu bir kural olarak kabul etmemiştir. Ayrıca, eşit uzaklık özel durumlar ifadeleri, *1977-1978 İngiltere-Fransa Kıta Sahaneliği Davası*'nda da birleşik kural olarak kabul edilmiştir. İki ülke arasında *Manş Denizi*'ndeki anlaşmazlığın görüldüğü uluslararası *Tahkim Davası*'nda, *Birleşik Krallık*'a bağlı *Fransa*'nın *Normandiya* bölgesine 25 kilometre uzaklıktaki *Jersey ve Guernsey Adası*'nın kıta sahanlığının sınırlandırılmasında adalara tam etki tanımının bu adaların bulunmaması durumunda *Fransa*'ya ait olacak kıta sahanlığının esaslı bir biçimde azalması sonucunu doğuracağını saptadıktan sonra; sonuç olarak *Fransa* kıyılarındaki *İngiltere*'ye ait adalarının *Manş Denizi*'ne bakan yüzlerinde oniki mil genişlikte bir cep bölge bırakılmasına ve *Manş Denizi*'ndeki kıta sahanlığı sınırının, iki devletin ana kara ülkelerinin kıyılarını esas alan eşit uzaklıktaki orta hat olmasına karar vermiştir. Dolayısıyla, adaların kıta sahanlığına sahip olamayacağı, sadece oniki millik bir cep oluşturmak suretiyle bir tür karasuları hakkı kazanabileceği belirtilmiştir⁵⁹.

Bu noktada, *Doğu Akdeniz*'de *Türkiye*'ye 2 kilometre uzaklıkta ve 10 kilometre kare alanında olan *Meis Adası*'nın kıta sahanlığına sahip olduğunu ileri sürerek *Türkiye*'yi uluslararası hukuka aykırı hareket etmekle suçlayan *Fransa*'nın geçmişte kendisine yakın *İngiltere*'ye bağlı adaların kıta sahanlığının kıta sahanlığı olmadığını ve kendi kara ülkesinin kıta sahanlığı olduğunu iddia etmesi ve bunun uluslararası hakem mahkemesi tarafından tescil edilmesi oldukça manidardır.

Libya-Tunus Kıta Sahaneliği Davası'nda da, *UAD Sözleşme*'nin 6 ncı maddesinin uygulanmayacağını belirtmiş ve özel şartların varlığını kabul etmiştir. Özel şartların varlığı, ayrıca *1984 Maine Körfezi* deniz sınırının tespiti ve *Libya-Malta* ile ilgili kararlarda da kabul edilmiştir⁶⁰. Bütün bu uluslararası yargı kararları, *Yunanistan*'ın iddia ettiği gibi, eşit uzaklık-ortay hat kuralının teamülü-yapılageliş kuralı niteliğini taşımadığını, diğer sınırlandırma yöntemlerinden farklı olmadığını ortaya koymaktadır.

---

⁵⁸ Smith Herbert A. (Çev. Ahmet Kesre ve Yüksel Önel) **Deniz Hukuku ve Teamülü**, 3. B., Deniz Basımevi, İstanbul, 1967, s. 225-228. Öğretide, 1958 Kıta Sahaneliği Sözleşmesi'nin 6 ncı Maddesi iki farklı görüşle değerlendirilmektedir. Birinci görüşte, özel durumların etkisi kabul edilmekte, ikinci görüşte ise, özel durumlara sınırlı olarak yer verilmektedir. Bkz. O'Connell D.P., s. 705.

⁵⁹ İngiltere-Fransa Kıta Sahaneliği Davası hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. O'Connell D.P., s. 708-710. Jagota S.P., **Maritime Boundary Publication on Ocean Development**, Vol. 9, 1985, s. 127, 140-153. Libya Arap Halk Cemahiriyesi ve Tunus arasındaki kıta sahanlığı anlaşmazlığı ve Adalet Divanı'nın konuya ilişkin kararı için bkz. Jagota S.P., s. 168-206.

⁶⁰ Libya Arap Halk Cemahiriyesi ve Tunus arasındaki kıta sahanlığı anlaşmazlığı ve Adalet Divanı'nın konuya ilişkin kararı için bkz. Jagota S.P., s. 168-206.

“Ege Denizi’ndeki Yunan adalarının bir kısmı Türkiye sahillerinin çok yakınında bulunmaktadır. Normal durumdaki karşılıklı sahillerde karasularının sınırlarının çizilmesinde ortay hat metodu, yani matematik ortalama sistemi uygulanmaktadır. Şayet bu sistem, Ege Denizi’nde Türkiye ile Yunanistan arasındaki deniz hududunun saptanması için de kullanılırsa, deniz yatağı ve toprak altı dahil olmak üzere, Ege Denizi’nin hemen hemen tümüne yakın bir kısmı Yunanistan’ın egemenliğine girecektir...İrili ufaklı adalara sahip olduğu için ve salt bu neden yüzünden, Yunanistan’ın hiçbir objektif ölçüye sığmayana, böylesine geniş haklar ve yetkiler elde etmesinin...nesafet ilkesine ters düştüğü ortadadır⁶¹.” Gine-Gine Bissau arasındaki sınırlandırma davasında, *Hakem Mahkemesi* 1985 yılında verdiği kararda, kıyı önündeki çok sayıda ada bulunması nedeniyle, eşit uzaklık ilkesinin uygulamada bir önceliğinin bulunmadığını belirtmiştir⁶². Bu nedenle *Türkiye, Yunanistan*’ın her ülkenin oniki mil genişliğinde karasuları saptayabileceği iddiasına çeşitli görüşler yanında hakkaniyet ilkesine göre, anlaşma yoluyla tespit edilmesi görüşüyle karşı çıkmaktadır. Nitekim, bu husus *Truman Bildirisi*’nde ve kıta sahanlığının sınırlandırılması ile ilgili *Uluslararası Adalet Divanı*’nın *Federal Almanya Cumhuriyeti, Danimarka, Hollanda* arasındaki *Kuzey Denizi Kıta Sahaneliği Davası*’nda vermiş olduğu kararda da yer almaktadır. Karasularının sınırlandırılması konusunda da yol gösterici olan *Divan* kararına göre, sınırlandırmanın bütün ilgili şartlar göz önünde bulundurularak hakkaniyete uygun olarak anlaşma yoluyla tespit edilmesi öngörülmüş, ayrıca özel durumlar geniş kapsam içinde değerlendirilerek bütün ilgili durumlar şeklinde yorumlanmıştır. *Divan*’ın ileri sürdüğü prensiplere göre, taraflar arasında eşit uzaklık uygulaması zorunlu olmayıp, taraflardan birinin mümkün merteye deniz altında doğal uzantısı bulunması, kıyının özel coğrafi durumu, jeolojik yapı, kıyının uzunluğu ve doğal kaynaklar dikkate alınmalıdır. Sınırlanılmaya ilişkin hukuk kuralları adalet ve hüsnüniyete dayanmalıdır. *Divan*’a göre, *“Kişiler arasında olduğu gibi, devletlerarası uyumsuzlukların çözümü de ilgili tarafların hüsnüniyetli (bono fides) yaklaşımlarına bağlıdır. Örneğin, bir devlet somut bir olayda belirli bir devletler hukuk kuralının uygulanması gerektiğini öne sürdüğü halde, diğeri bunun aksini iddia ederek söz konusu normun geçerliliğini tartışabilir. Olaya uygulanacak bir teamülü devletler hukuku kuralının var olmadığının araştırılması, böyle bir normun saptanması halinde onun somut olaya uygunluğu açısından yorumlanmaya tabi tutulması hep tarafların hüsnüniyetine bağlıdır...Taraflar bütün durumları nazara alarak...hakkaniyet ilkelerinin uygulanmasını sağlayacak şekilde hareket etme yükümlülüğü altındadır⁶³.”* *“Burada söz konusu olan bir hukuk kuralının nisfete uygun biçimde yorumlanması ve uygulanması değil, nisfet ilkelerinin uygulanmasını öngören bir hukuk kuralının uygulanmasıdır⁶⁴.”*

⁶¹ Gönlübol Mehmet, “Deniz Yatağı Komitesinin 5 Mart-6 Nisan 1973 Tarihleri Arasındaki New York Toplantısı” *Sbfd*, s. 202.

⁶² Ünal Şeref, s. 145.

⁶³ Ünal Şeref, “Milletlerarası Adalet Divanı Kararı Işığında Ege Denizi Kıta Sahaneliği Sorunu”, *Ankara Barosu Dergisi*, s. 50. Kuzey Denizi Kıta Sahaneliği Davası için bkz. Gamble John King and Miles Edward, *Law of the Sea: Conference Outcomes and Problems of Implementation*, Ballinger Publishing Company, Cambridge, 1977, s. 192-193. Hakkaniyet ilkesi, kıta sahanlığı ile ilgili olarak 1945 yılında Amerika Birleşik Devletleri Başkanı tarafından yayımlanan Truman Bildirisi’nde, “*equitable principles*” ifadeleriyle yer almaktadır. Bkz. Oxman Bernard H. *Law of the Sea: US Policy Dilemma*, Institute for Contemporary Studies, San Francisco, California, 1983, s. 18.

⁶⁴ Toluner Sevin, s. 208.

BMDHS de hakkaniyet prensibi göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Nitekim, *Sözleşme*'nin başlangıcı da dahil olmak üzere, çeşitli maddelerinde bu prensibe yer verilmiştir. Başlangıçta, hakkaniyete uygun bir hukuk düzeninin tesis edilmesi, adalet ve hak eşitliği ilkelerine uygun olarak uluslararası barışın, güvenliğin ve işbirliğinin ve dostane ilişkilerin kuvvetlendirilmesi öngörülmüştür. Ayrıca, *“Sahili Bulunmayan Devletlerin Hakkı”* başlığı altında düzenlenen 69 uncu maddesine göre, ilgili bütün devletlerin hakkaniyet esasları içerisinde özel ekonomik ve coğrafi durumlarının göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Aynı husus, *“Coğrafi Bakımdan Elverişsiz Devletlerin Hakkı”* başlığı altında düzenlenen 70 inci maddede de yer verilmiştir. *“Sahilleri Bitişik veya Karşı Karşıya Bulunan Devletler Arasında Kıta Sahanlığının Sınırlandırılması”* başlıklı 83 üncü maddesinde de hakkaniyete uygun bir çözüm öngörülmüştür. **BMDHS**'de sahili bulunmayan devletler için dahi, denizlerin sunduğu ekonomik imkanlardan hakkaniyete uygun bir pay almaları öngörülmüş iken, *Yunanistan*'ın karasularını oniki mile çıkararak, *Türkiye*'nin bu *Denizde* sahilleri yokmuş gibi, *Ege*'nin ekonomik kaynaklarının inhisarı altın alması kabul edilemez. 83 üncü madde her ne kadar, kıta sahanlığı ile ilgili ise de, konuyu deniz alanlarının sınırlandırılması ile bağlantılı olarak ele almak gerekmektedir.

Romanya-Ukrayna arasındaki çıkan uyuşmazlıkta, Eylül 2004 de başarısız ikili müzakerelerin ardından deniz yetki alanlarının belirlenmesi konusunda *UAD*'ye başvurulmuştur. İki ülke arasındaki deniz alanları yönünden anlaşmazlığın başlıca nedeni, yaklaşık yüz kişilik nüfusu bulunan ve *Romanya*'ya oldukça yakın konumdaki *Yılan (Zmiinyi) Adası*'nın kıta sahanlığına sahip olup olmadığıydı. *UAD*'nin 3 Şubat 2009 Tarihli Kararı'nda *Yılan Adası*'nın *Ukrayna*'nın iddia ettiği gibi kendi başına bir kıta sahanlığı ya da münhasır ekonomik bölge (*MEB*) hakkı iddia edemeyeceğini karara bağladı.

Yine benzer şekilde *Eritre-Yemen Anlaşmazlığı*'nda *Bab el Mendez Boğazı*'nın kuzeyinde ve *Eritre-Yemen* arasındaki adalar ve kaya parçalarının hakları konusunda yıllarca anlaşamayan iki ülke konuyu, *Daimi Tahkim Mahkemesi*'ne taşımışlardır. *Tahkim Mahkemesi Yemen*'in adalar nedeniyle daha geniş bir kıta sahanlığı talebini geçersiz saymıştır. Karara göre, iki ülke arasındaki deniz sınırının belirlenmesinde adaların ve kaya parçalarının mesafesi yerine, iki ülkenin karaları arasındaki mesafe dikkate alınması gerekmektedir.

“Karasularının genişliği konusunda bugüne değin tekdüze bir düzenleme kabul edilmediği gibi, bu konuda tüm devletler için ve hatta bir devletin tüm kıyıları için tekdüze bir genişliğin kabulü zorunlu değildir. Deniz Hukuku, coğrafi bakımdan çeşitlilik gösteren bir ortam olan denizde, devletlerin yetkilerinin paylaşılması amacını güder; deniz hukuku kurallarının biçimlendirilmesinde coğrafi ortamın özelliklerinin göz önünde tutulması gereği, bir düzen getirilen bu özellikleri taşıması vakasından doğan bir zorunluluktur. Devletlerin Karasularının genişliğini komşu devletlerin haklarını ve çıkarlarını göz önünde bulundurarak ve nüsufete uygun bir anlaşmayla saptamaları gereği, devletlerin eşitliği ilkesinin bir sonucu olarak ortaya çıkar. Bu ilke gerçi, devletlerin coğrafi konumlarından doğan eşitsizliği...giderebilecek bir ilke değildir. Fakat, birbirine benzeyen bir coğrafi konumda bulunan devletler arasında hakların eşit olarak paylaşılmasını sağlayacak bir hukuki düzenlemenin kabulünü gerekli kılar⁶⁵.” *“Hukukta yapılacak her değişikliğin veya mevcut ve geçerli olan hukukun öngördüğü hakların değiştirilmesi sonucunu doğuracak her*

---

⁶⁵ Toluner Sevin, s. 102.

değişikliğinin, çıkarları etkilenen devletlerin rızasıyla gerçekleşmesi için milletlerarası deniz hukukunun öteden beri karşılıklı uzlaşma, makul olmak ve işbirliğinin bir ürünü olduğu vakasını gözden uzak tutmayan bir yaklaşımla sorunlara eğilmek, kaçınılmaz olur. Bu anlayışın devletlerin özellikle aynı türdeki haklarının çatışması durumunda geçerli kılınması, aynı zamanda devletlerin eşitliği ilkesinin bir gereğidir⁶⁶.”

6.4. İYİ NİYET VE HAKKIN KÖTÜYE KULLANILMAMASI

Yunanistan'ın oniki mil iddiasını, *BMDHS*'nin “*İyi Niyet ve Hakkın Kötüye Kullanılması*” başlığı altında düzenleyen 300 üncü maddesi ile bağdaştırmak da mümkün değildir. Maddeye göre, taraf devletlerin *Sözleşme* hükümleri uyarınca üstlendikleri yükümlülükleri iyi niyetle yerine getirmeleri, ayrıca *Sözleşme*'de tanınan hakları, yetkileri ve serbestileri hakkın kötüye kullanılması doğrultusunda kullanmamaları gerekmektedir. “*Bir kıyı devletinin öteki kıyıdaş devletlere ait olan bir deniz alanını, karasularını 12 mile çıkarmada takdir hakkı olduğu gerekçesiyle ele geçirmesi Sözleşme'nin 300. maddesinde yer alan iyi niyet ve hakkın kötüye kullanılmaması ilkelerine aykırı olacaktır⁶⁷.”*

Uluslararası hukuk kurallarına göre, *Türkiye* ve *Yunanistan*'ın karasularını bölgenin özel niteliklerini de göz önünde bulundurarak anlaşma yoluyla hakkaniyete göre tespit etmeleri gerekmektedir. Böylece, karasularının genişliği tespit edilirken 300 üncü maddedeki temel prensibe de uygun hareket edilmiş olacaktır.

6.5. ADALARIN DENİZ ALANLARININ SİYASAL VE ÜLKESEL BÜTÜNLÜK İLKELERİNE GÖRE TESPİT EDİLECEĞİ

Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı'nda takımada ilkelerinin uygulanması ve tanımı konusunda çeşitli görüşler ileri sürülmüş, bazı ülkeler bu ilkelerin sadece adalardan oluşan devletlere, bazıları ise, kıta ve adalardan oluşan devletlere uygulanmasını savunmuştur. Büyük denizci devletler, ülkesi adalardan oluşan devletler ve *Türkiye* birinci görüşü desteklemişlerdir. İkinci Komitenin 12 Ağustos 1974 Tarihli toplantısında takımada ilkelerinin, sadece adalardan meydana gelen ülkelere uygulanması gereği üzerinde *Türkiye*, bu ilkelerin kıta ülkesi ve adalardan oluşan *Yunanistan*'a uygulanmasını kesinlikle reddetmiş⁶⁸ ve böyle bir uygulama sonucunda *Ege*'nin *Yunan* iç sularına dahil edilmesi gibi, kabul edilmesi mümkün olmayan bir sonuç yaratacağını açıklamıştır. Adalarla ilgili olarak *Türkiye* tarafından *Konferans*'a sunulan 13 Ağustos 1974 Tarihli öneride, her ada grubuna sahip devletin takımada devleti niteliğini taşımayacağı, dolayısıyla takımada sularına sahip olamayacağı belirtilmiştir⁶⁹. Nitekim, *Konferans* sonucunda kabul edilen *BMDHS*'nin 46 ncı maddesinde takımada devleti ve takımadalar ayrı ayrı tanımlanmıştır. Tanıma göre, bir devletin takımada devleti olarak nitelendirilmesi için bütünüyle adalardan oluşması gerekmektedir. Takımadayı oluşturan adalar birbirleriyle coğrafi, ekonomik ve siyasi açıdan bir bütünlük oluşturmalı, bu durum tarihi açıdan da kabul edilmelidir.

⁶⁶ Toluner Sevin, s. 103.

⁶⁷ Pazarıcı Hüseyin, *Uluslararası Hukuk Dersleri*, II. Kitap, s. 343.

⁶⁸ Türkiye, Takımada ilkelerinin adalar yanında, anakaraya da sahip olan ülkelere uygulanması konusunda diğer ülkeler tarafından verilen önerilere de karşı çıkmıştır. Bkz. Demirsoy Selçuk, *Birleşmiş Milletler Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı Hakkında Rapor*, s. 31.

⁶⁹ Türkiye tarafından Konferans'a sunulan 13 Ağustos 1974 Tarihli ve A/CONF. 62/C.2/L.55 simgeli öneri için bkz. Demirsoy Selçuk, s. 87.

1958 Tarihli Karasuları ve Bitişik Bölge Sözleşmesi'nde bulunmayan takımada devletleri ile ilgili hususlar *BMDHS*'nin Dördüncü Kısımında yer almaktadır. Takımada devleti ve takımada tanımlarının yapıldığı 46 ncı maddeye göre, takımada devleti "*bütünüyle bir veya bir çok takımadadan oluşan ve başka adaları da ihtiva eden devlet*" şeklinde, takımada ise, "*birbirleri ile olan bağları; coğrafi, ekonomik ve politik yönden bir bütün oluşturacak derecede sıkı olan veya tarihi açıdan bu şekilde kabul edilen ada kısımları, bunlara bitişik sular ve diğer doğal unsurlar da dahil olmak üzere bir adalar grubu*" olarak tanımlanmaktadır. "*Takımada Esas Hatları*" başlığını taşıyan bir sonraki maddede ise, esas hatların tespiti ile ilgili hususlar yer almaktadır. 49 uncu madde "*Takımada Sularının, Bu Sular Üzerindeki Hava Sahası İle Buna Tekabül Eden Deniz Yatakları ve Toprak Altının Hukuki Rejimi*" başlığını taşımakta olup, maddeye göre, takımada suları; takımada esas hatlarının berisinde kalan sular olarak tanımlanmaktadır. Takımada Devletleri ile ilgili diğer hususlar ise, izleyen maddelerde yer almaktadır⁷⁰. İlk kez, *BMDHS*'de yer alan takımada devleti kavramı ile "*ana kıta yanında bazı adalara sahip devletlerin bu adaları hakkında takımada devletlerine, tanınan bazı hak ve yetkileri talep etmeleri engellenmiş...bütünüyle bir devlet oluşturan adalar ile diğer adalar*" arasındaki fark ortaya konulmuştur. Bununla birlikte, *Dışişleri Bakanlığı*'nden temin edilen *Yunanistan Demokratik Merkez Birliği Partisi-EDİK* tarafından 23 Ocak 1989 Tarihinde parlamentoya sunulan, "*Yunanistan'ın Deniz Bölgelerinin Genişliğinin Ölçülmesinde Düz Esas Hat Sisteminin Benimsenmesine*" ilişkin kanun teklifinde, kıyılarda derin girinti ve çıkıntılar olan veya sahiller boyunca adalar kümesi bulunan ve bunların bu sahiller veya kendi aralarında yakınlık durumunda olduğu bölgelerde, belirli noktaları birleştiren düz esas hat sistemi uygulanması önerilmiştir. Görüldüğü üzere, söz konusu teklifte, adaların gerek kıta ülkesine, gerekse birbirlerine olan yakınlığı konusunda belirli bir ölçü verilmemektedir. Böylece, kıta ülkesi ile adalar arasında bulunan karasuları ve açık deniz rejimine tabi deniz alanlarının *Yunan* iç sularına dahil, sonuç olarak takımada rejiminin uygulanması amaçlanmaktadır⁷¹.

Çok sayıda adalara sahip olmasına karşın, yüzölçümü itibariyle topraklarının büyük bölümü kıta ülkesinde bulunan, ayrıca kıta ülkesi ile bazı adaları arasında açık deniz alanları yer alan *Yunanistan*'ın bir kıta ülkesi olduğu ortadadır. Bu nedenlerle, *Yunanistan*'ın kıta ülkesine uygulanacak kuralların, adalara uygulanmaması gerekmektedir. "*Zira, bu gibi devletlerin adalara sahip olmaları onları kıta devleti olma niteliğini ortadan kaldırmaz*⁷²."

Libya-Malta Kıta Sahaneli Davası'nda da bu hususa yer verilmiştir. *Divan* kararına göre, "*adalar sınırlandırmada hareket noktası değildir. Hareket noktası kıtalardır...adaların kıta sahanlığının olması her halükarda onun ada olması gerçeğini değiştirmez. Adalar kıta sahanlığına sahip olduğu için kıta gibi değerlendirilemez.*" *Toluner*'in ifadesiyle, "*Unutulmaması gerekir ki, denizde hak sahibi olan kara parçasının bizatihi kendisi değil, bu kara parçasında egemenliğini kullanmakta olan devlettir. Bu nedenle...Yunanistan tarafından ileri sürülen ve devletlerin eşitliği ve ülkenin bölünmezliği ilkelerinden hareketle adalara da eşit hak tanınmasını savunan görüş, sebep ile sonucu, coğrafya ile hukuku birbirine karıştıran*

⁷⁰ Takımada devletleri ile ilgili çeşitli yorumlar için bkz. Tangsubkal Phiphat and Lai Fung-Wai Frances, "The New Law of the Sea and Development in South-East Asia", *Gündüz Aslan, Survey*, Vol. XXIII, No. 7, July, 1983, s. 858.

⁷¹ Özman A. Aydoğan, "Deniz Hukukunda yeni Gelişmeler", *Ege'de Deniz Sorunları Semineri*, AÜSBF Yayınları, No: 552, Ankara, 1986, s. 24-25.

⁷² Ünal Şeref, "Milletlerarası Adalet Divanı Kararı Işığında Ege Denizi Kıta Sahaneli Sorunu" s. 2.

bir görüş olarak ortaya çıkar. Deniz alanları üzerindeki haklar, devletin kara ülkesine ve ada ülkesine ayrı ayrı tanınmaz: kıta olsun ada olsun, ülkesi nedeniyle devlete tanınır⁷³.”

6.5. SAHİLDAR DEVLETİN AÇIK DENİZLERE AÇILMA HAKKININ ENGELLENEMEYECEĞİ

Oniki mil kuralının *Ege*'de uygulanması durumunda, *Türkiye*'nin açık denizlerle irtibatı büyük ölçüde engellenecek, örneğin *İzmir Limanı*'ndan demir alan bir gemi açık denize, Karadeniz veya Akdeniz'e ulaşmak için üç çıkış yolu dışında *Yunan* karasularından geçmek zorunda kalacaktır. Uluslararası hukuka göre, bir devletin karasularını bir başka devletin açık denizle irtibatını kesmeyecek şekilde tespit etmesi gerekmektedir. Bu hususa, *1958 Tarihli Karasuları ve Bitişik Bölge Sözleşmesi*'nin 4 üncü maddesinde yer verilmiştir. Maddenin 5 inci fıkrasında, düz esas hatlar sisteminin bir devlet tarafından, diğer bir devletin karasularını açık denizden tecrit edecek şekilde uygulanamayacağı belirtilmektedir. Aynı ilkeye, *BMDHS*'nin düz esas hatlarla ilgili 7 nci maddesinde, ayrıca takımda esas hatları konusunda düzenlenen 47 nci maddesinde yer verilmiştir. 7 nci maddenin 6 ncı paragrafına göre, düz esas hatlar yönteminin bir devlet tarafından, diğer devletin karasularını açık denizden veya münhasır ekonomik bölgeden kesecek şekilde uygulanmayacağı belirtilmektedir. Aynı hususa, 47 nci maddenin 5 inci paragrafında da yer verilmiştir. Bütün bu hükümler, bir devletin açık denizlere açılma hakkının engellenemeyeceğini göstermektedir.

6.6. DAHA ÖNCE KAZANILAN HAKLARIN GÖZ ÖNÜNDE BULUNDURULMASI GEREĞİ

Anadolu Yarımadası'nın doğal uzantısı, *Ege Denizi*'nin ortalarına kadar uzanmaktadır. *Yunan* karasularının oniki mile çıkarılması, oniki mil kuralının *Yunan* adalarına uygulanması durumunda *Türkiye* kara sahanlığı üzerindeki bütün haklarını kaybetmiş olacaktır. *Türkiye*'nin kıta sahanlığı üzerinde daha önce kazanılmış hakları vardır. Bu hakların muhafazası uluslararası hukukun gereğidir. *Türkiye*, *Yunan* karasularının oniki mile çıkarılmasına, dolayısıyla karasularına bağlı olarak kıta sahanlığına ilişkin haklarını kaybetmeye rıza gösteremeyeceği gibi uluslararası hukukun da buna izin vermesi düşünülemez.

Yunanistan'ın *Ege* üzerindeki iddialarını tarihi açıdan da değerlendirmek gerekmektedir. *Ege*'de XIV. Yüzyıldan, XIX. Yüzyılın başlarından değin *Osmanlı* egemenliği devam etmiştir. Buna karşılık *Antik Çağ*'larda eski *Yunanlıların Ege* adalarında kurmuş olduğu bazı sömürgeler hariç olmak üzere, *Yunanlıların tarihin hiçbir döneminde Ege*'ye hakim oldukları görülmemiştir.

Ege'de oniki mil uygulaması ile *Türkiye Ege*'de kazanılmış haklarını ve diğer meşru menfaatlerini kullanamayacaktır. *“Haklı menfaatlerin himayesi, bütün milli ve milletlerarası hukukun özel görevidir. Özel anlaşmalarla hasıl olan istisnalardan ayrı olmak üzere genel hukuk, eğer makul bir himaye temin edemiyorsa, o takdirde hukuk kusurludur ve müşterek muvafakatle tadil edilmelidir⁷⁴.”*

Uluslararası hukuk açısından, *Türklerin* yüzyıllardan beri egemen olduğu ve egemenlik haklarını nizasız ve fasılasız kullandığı bu denizin, tamamen *Yunan*

⁷³ Toluner Sevin, s. 102-103.

⁷⁴ Smith Herbert A., s. 23.

egemenliğine girmesi, tarihi haklar yönünden de mümkün değildir. Aksi bir düşünce ve fikir, geçmişe dayalı tarihten gelen haklara sahip bir devletin, bu haklarının ortadan kaldırılmasına neden olacak, hatta *Türkiye*'nin *Anadolu* ile onun uzantısı olan *Ege Denizi* ve adalardaki geçmişten günümüze gelen varlığını inkara kadar gidebilecektir.

SONUÇ

Uluslararası andlaşmalara taraf olup olmama konusu, tamamen devletlerin egemenlik haklarından kaynaklanmaktadır. Bu bakımdan, daha *AB* üyeliğini kazanmadan, *AB*'nin *Türkiye*'nin ülkesel bütünlüğüne karşı yaptırımlar uygulama girişiminde bulunması, uluslararası hukuk, iyi niyet ve devletlerin münhasır yetki kurallarıyla bağdaşır bir davranış değildir. Diğer taraftan, karasuları genişliği ve kıta sahanlığı da kara ülkesine nispetle belirlendiğinden, devletlerin ulusal yetkileri içinde kalmakla birlikte, bu konunun bir de uluslararası boyutu bulunmaktadır. Dolayısıyla, karasularının genişliğinin ve kıta sahanlığı alanlarının saptanması konusunu, bu bağlamda ele alarak değerlendirmek gerekmektedir.

“Karasularının genişliği konusunda bugüne değin tekdüze bir düzenleme kabul edilmediği gibi, bu konuda tüm devletler için ve hatta bir devletin tüm kıyıları için tekdüze bir genişliğin kabulü zorunlu değildir. Deniz Hukuku, coğrafi bakımdan çeşitlilik gösteren bir ortam olan denizde, devletlerin yetkilerinin paylaşılması amacını güder; deniz hukuku kurallarının biçimlendirilmesinde coğrafi ortamın özelliklerinin göz önünde tutulması gereği, bir düzen getirilen bu özellikleri taşıması vakasından doğan bir zorunluluktur. Devletlerin Karasularının genişliğini komşu devletlerin haklarını ve çıkarlarını göz önünde bulundurarak ve nisfete uygun bir anlaşmayla saptamaları gereği, devletlerin eşitliği ilkesinin bir sonucu olarak ortaya çıkar. Bu ilke gerçi, devletlerin coğrafi konumlarından doğan eşitsizliği...giderebilecek bir ilke değildir. Fakat, birbirine benzeyen bir coğrafi konumda bulunan devletler arasında hakların eşit olarak paylaşılmasını sağlayacak bir hukuki düzenlemenin kabulünü gerekli kılar.” “Hukukta yapılacak her değişikliğin veya mevcut ve geçerli olan hukukun öngördüğü hakların değiştirilmesi sonucunu doğuracak her değişikliğin, çıkarları etkilenen devletlerin rızasıyla gerçekleşmesi için milletlerarası deniz hukukunun öteden beri karşılıklı uzlaşma, makul olmak ve işbirliğinin bir ürünü olduğu vakasını gözden uzak tutmayan bir yaklaşımla sorunlara eğilmek, kaçınılmaz olur. Bu anlayışın devletlerin özellikle aynı türdeki haklarının çatışması durumunda geçerli kılınması, aynı zamanda devletlerin eşitliği ilkesinin bir gereğidir. Diğer taraftan, bir hukuk normunun iyi niyet kurallarına aykırı biçimde, kimi devletlerin aleyhine sonuçlar doğurabilecek şekilde, yorumlanması ve uygulanması da, Hukuk tarafından kabul edilemez.”

Almanya'da *Christian-Albrecht Üniversitesi*nde *Uluslararası Kamu Hukuku Profesörü Nele Matz-Lück*, *Süddeutsche Zeitung*a yaptığı açıklamada, *Doğu Akdeniz*'de *Türkiye*'nin doğal gaz arama çalışmalarıyla ilgili olarak *“Türkiye'nin üzerinde durduğu önemli bir nokta var. Hem asıl sorun olan Türkiye kıta sahanlığının sınırları, hem de Yunan Münhasır Ekonomik Bölgesinin (MEB) sınırları belirsizliğini koruyor. Yani genel olarak bu deniz alanlarının tamamının yalnızca Yunanistan'a ait olduğu söylenemez.”* ifadelerini kullanmıştır. Kıta sahanlığını ve MEB'i sınırlandırmada belirleyici faktörün adaların bu sınır üzerindeki etkisi olduğuna işaret eden *Matz-Lück*, *“Yunan adalarının çokluğu nedeniyle Türkiye iyi bir noktaya sahip. Örneğin, Türkiye'nin hemen önünde bulunan Meis Adası sorunu bir karar mercisine taşındığında, kararın Atina'nın lehine olacağını düşünemiyorum. Küçük ada,*

Türkiye kıyılarından üç kilometreden daha az bir uzaklıkta ve Türk kara sularına doğru uzanıyor. Burada ortadan sınır çekilemez.” diye açıklamada bulunmuştur⁷⁵.

Fransa'nın bu dönem *Yunanistan*'a desteği şüphesiz önemlidir. Ancak, *Yunanistan*'ın, *Fransa*'nın bölgedeki hedefleri ile bütünleştiği izlenimi vermesi *Akdeniz*'de taraflar arasında anlaşma sağlanması yönünden tehlikelidir. Bu bakımdan *Yunanistan*'ın rotayı *Macron*'un yönüne çevirmesi, geçici bir şey olmaktan öteye geçemeyecektir. Çünkü herhangi müttefik bir ülkenin, uluslararası hukuka aykırı ve *NATO* dışındaki arzuları ile bütünleşmek, sonuçları kestirilemeyecek tehlikeler barındırır.

Bu bakımdan, *Türkiye*'nin tezlerinin, *AB* platformunda da ileri sürülmesi ve kabul ettirilmesi yönünde yoğun çaba harcanması gerekmektedir. Zira, *Türkiye*'nin tezleri gerek uluslararası düzenlemeler gerekse yargı kararları ile uygulama ve öğretiyeye dayanmaktadır. Özellikle, *AB*'ye üye devletler arasındaki uyuşmazlıklara ilişkin yargı kararlarının, özellikle *1977 Tarihli Fransa ile İngiltere arasındaki Kıta Sahaneliğinin Sınırlandırılması Tahkim Mahkemesi Kararı*'nın *Türkiye*'nin görüşleri ve tezleri doğrultusunda olması, elini daha da güçlendirmektedir. Bu bakımdan, konunun ön yargılı olmaksızın ülkemiz açısından her boyutuyla değerlendirilmesinin ve bu konudaki çalışmaların sürekli bir biçimde yapılarak, *AB* ülkeleri ve organları ile gerçekleştirilecek her türlü temasta, *Ege Denizi*'nde karasuları genişliğinin tek taraflı olarak oniki mile çıkarılmasının uluslararası hukuk yönünden mümkün olmadığını kesinlikle belirtilmesi gerekmektedir.

Diğer taraftan, *Ege Denizi*'nin açık deniz bölümü ile üzerindeki uluslararası hava sahasından, başta askeri tatbikatlar olmak üzere büyük ölçüde, deniz ulaşımı ve benzeri şekillerdeki olanaklarından yararlanan *Amerika Birleşik Devletleri*, *Rusya Federasyonu*, *Almanya*, *Fransa* ve *İngiltere* gibi, büyük denizci devletlerin çıkarlarına uygun olduğu için, bu devletlerle birlikte hareket etme stratejilerinin geliştirilmesine özen gösterilmelidir.

Ayrıca, özellikle deniz yetki alanlarının belirlenmesinde sorunların ortadan kaldırılması amacıyla, *Yunanistan* dışında *Türkiye*'nin *Akdeniz*'de karşılıklı ve bitişik kıyılara sahip *Suriye*, *Ürdün*, *İsrail* ve *Mısır* ile iyi ilişkiler kurarak, deniz alanlarının belirlenmesi konusunda anlaşmalar yapması gerekmektedir.

Prof. Dr. M. Tevfik ODMAN

---

⁷⁵ https://www.ntv.com.tr/dunya/kamu-hukuku-profesoru-nele-matz-luck-turkiyenin-dogu-akdeniz-tezlerinde-haklilik-payi-var,vMTIAGx_2Ee7sTE8a1gUTQ

KAYNAKÇA

Aksar Yusuf, **Teoride ve Uygulamada Uluslararası Hukuk-II-**, Güncellenmiş 5. Baskı, Ankara, 2019.

Bozkurt Enver, **Türkiye'nin Uluslararası Hukuk Mevzuatı**, İlaveli 3. Baskı, Ankara, Ekim 2003.

Bozkurt Enver, Özcan Mehmet, Köktaş Arif, **Avrupa Birliği Hukuku**, Ankara, 2001.
Demirsoy Selçuk, **Birleşmiş Milletler Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı Hakkında Rapor**, Karakas, 20 Haziran-29Ağustos 1974.

Doğru Sami, **Uluslararası Hukukta Kıta Sahanlığı ve Ege Denizi Kıta Sahanlığı Uyuşmazlığı**, Ankara, 2003

Erinç Sırrı, Yücel Talip, **Ege Denizi ve Komşu Ege Adaları**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1978.

Gamble John King and Miles Edward, **Law of the Sea: Conference Outcomes and Problems of Implementation**, Ballinger Publising Company, Cambridge, 1977.

Gönlübol Mehmet, **Barış Zamanında Sahil Sularının Hukuki Statüsü**, AÜSBF Yayınları, Sayı. 11, Ajans Türk Matbaası, Ankara, 1959.

Gönlübol Mehmet, "Deniz Yatağı Komitesi'nin 5 Mart-6 Nisan 1973 Tarihleri Arasındaki New York Toplantısı" **SBFD**, 1973, C. XXVIII, Sayı. 1-2.

Gönlübol Mehmet, "İngiltere-Norveç Balıkçılık Davası", **SBFD**, C., IX, Sayı 4, 1956.

Göze Ayferi, **Devletin Ülke Unsuru: Sınırları ve Devletle Olan Münasebeti**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, No. 818, Hukuk Fakültesi Yayınları, No. 175, İstanbul, 1959.

Gündüz Aslan, "Kıta Sahanlığı Hukukunda Yeni Gelişmeler; Libya-Malta Davası", **Hukuk Araştırmalar Dergisi**, C., I, Sayı.3, İstanbul 1986.

Jagota S. P., **Maritime Boundary Publication on Ocean Development**, Vol. 9, 1985.

Strupp Karl, **Avrupa ve Amerika Umumi Hukuku Düvel Mebdeleri**, Adliye Vekaleti Tercümesi, İstanbul, 1929.

Meray Seha L., **Devletler Hukukunda Birleşmiş Milletler Andlaşması ve Tatbikatına Göre Milli Yetki Meselesi**, AÜSBF Yayını 1952.

M.M. Wallece Rececca, **International Law**, 4th Ed. London, 2002.

O'Connell D. P., **Internatonal Law of the Sea**, Vol. II, Clarendon Pres, Oxford, 1984.

Odman M. Tevfik, **Uluslararası Uyuşmazlıkların Yargı Dışı Barışçıl Yöntemlerle Çözümlemesi ve Barışı Destekleme Operasyonları**, Birinci Baskı, Adana, 2001.

Odman M. Tevfik, **Karasularının Genişliği Sorunu**, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, Ankara, 1990.

Oxman Bernard H. **Law of the Sea: US Policy Dilemma**, Institute for Comtemporary Studies, San Francisco, California, 1983.

Özman A. Aydoğan, (Çev.) **Birleşmiş Milletler Üçüncü Deniz Hukuku Sözleşmesi**, İstanbul Deniz Ticaret Odası Yayınları, No. 5, İstanbul 1984.

Özman A. Aydoğan, "Ege'de Karasuları Sorunu", **AÜHFD**, Ankara, C. XLIII, Sayı: 3-4, 1988'den ayrı Basım.

Parla Reha, **Belgelerle TC'nin Uluslararası Temelleri: Lozan, Montrö, Türkiye'nin Komşularıyla İmzaladığı Başlıca Belgeler**, Lefkoşe, KKTC, 1985.

Pazarcı Hüseyin, **Doğu Ege Adalarının Askerden Arındırılmış Statüsü**, SBF. Yayınları, No. 550, Ankara, 1986

Pazarcı Hüseyin, "Ege'deki Deniz Sorunlarına Türk ve Yunan Görüşleri: Hukuki Açıdan", **Ege'de Deniz Sorunları Semineri**, AÜSBF. Yayınları, No. 552, Ankara, 1986.

Pazarcı Hüseyin, **Uluslararası Hukuk Dersleri**, 1. Kitap, Gözden Geçirilmiş 9. Baskı, Ankara, 2001.

Pazarcı Hüseyin, **Uluslararası Hukuk Dersleri**, II. Kitap, Gözden Geçirilmiş 6. Baskı, Ankara, 1999.

Shaw Malcom N., **International Law**, Fourth Edi. Cambridge, 1997.

Smith Herbert A., (Çev. Ahmet Kesre ve Yüksel Önel) **Deniz Hukuku ve Teamülü**, 3. B., Deniz Basımevi, İstanbul, 1967.

Strupp Karl, **Avrupa ve Amerika Umumi Hukuku Düvel Mebdeleri**, Adliye Vekaleti Tercümesi, İstanbul, 1929.

Tangsubkal Phiphat and Lai Fung-Wai Frances, "The New Law of the Sea and Development in South-East Asia", **Aslan Survey**, Vol. XXIII, No. 7, July, 1983.

T. Hartley, **The Foundations of The European Community Law**, 3rd edi., Oxford, 1994. **Third United Nations Conference on the Law of the Sea, Official Record**, Vol. XVI, Summary Records of Meetingsi 11th Session, 8 March, New York, 1982.

Toluner Sevin, **Milletlerarası Hukuk Dersleri: Devletin Yetkisi Yer ve Kişiler Bakımından Çevresi ve Niteliği**, İstanbul, 1989.

Ünal Şeref, **Uluslararası Hukuk**, Ankara, 2005.

Ünal Şeref, "Milletlerarası Adalet Divanı Kararı Işığı Altında Ege Kıta Sahanelığı Sorunu" **Ankara Barosu Dergisi**, C. XXXII, Sayı. 1, 1975.

Yolga Namık, "Ege'deki Başlıca Deniz Sorunları", **Ege'de Deniz Sorunları Semineri**, AÜSBF. Yayınları, No. 552, Ankara, 1986.

Danışma Meclisi Tutanak Dergisi, C. V, Sıra Sayısı: 17.

Düstur, 5. Tertip, C. III.

Milli Güvenlik Konseyi Tutanak Dergisi, C. V, Sıra Sayısı: 411.

Milli Güvenlik Konseyi Tutanak Dergisi, C. V, ıra Sayısı, 141.

Resmi Gazete, 25 Ocak 1933, Sayı: 2313.

Resmi Gazete, 25 Mayıs 1964, Sayı: 11711.

Resmi Gazete, 29 Mayıs 1982, Sayı: 17708, Mükerrer.

Barbados v. Trinidad and Tobago, Award of Arbitration Trubinal, PCA, (11 April 2006). http://www.pca-cpa.org/shadowpage.asp?_pagid=1152

http://www.un.org/Depts/los/reference_files/chronological_list_of_ratifications.htm

Case Concerning Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine). Judgment. **International Court of Justice. February 3, 2009**. <http://www.icj-cij.org/docket/files/132/14987.pdf>.

Delimiration of the Continental Shelf (United Kingdam of Great Britain and Northem Ireland and Frenc Republic), International Law Reports, Cilt 54, 1979,

Eritrea-Yemen Arbilration, Phase I, 1998, <http://www.pca-cpa.org/ER-YEAwardTOC.htm>, Eritrea-Yemen Arbitration, Phase II, 1999, <http://www.pca-cpa.org/ERYE2TOC.htm>